

BILTEN **STANAR**

ISSN 2406-1530

BILTEN PROJEKTA **LOKALNE POLITIKE I URBANA SAMOUPRAVA** | BROJ **6** | PROLEĆE-LETO 2018. | **BESPLATAN PRIMERAK**

STANOVNIK MESNE ZAJEDNICE

УВОДНА РЕЧ

ПОЉАНЧЕ КАО УВОД У ПУСТИЊУ

Рецимо то изравно: од најаве кампање за локалне изборе у Београду нама (ГКП) су затворена врата мјесних заједница, иако смо са неколико њих имали коректну сарадњу скоро пет година од када смо почели да спроводимо пројекат под називом “Локалне политике и урбана самоуправа”. Прије “велике офанзиве на све нивое власти” коју је СНС 2017. темељито довршио покоровањем свих МЗ на територији Новог Сада, сарађивали смо са људима запосленим у МЗ “Раднички”, “Југовићево” и “Детелинара”, а повремено и са многим другим МЗ на територији града (ако ни због чега другог, а оно смо у њима могли макар дијелити примјерке “Станара”). Пошто је Иницијатива Не да(ви)мо Београд (НДМБГД) одлучила и обзанила да излази на локалне изборе у Београду ствари се заостравају и наша прво усмена питања, а потом и званични писани захтјеви у којима тражимо термине за одржавање трибина и јавних скупштина станара у просторијама МЗ “Омладински покрет” (послије пресељења са Детелинаре у улицу-блок Париске Комуне то је наша референтна, “матична” МЗ) остају без одговора, да би потом добили одговор, али је он био – одречан. Но, да не би испало да се жалимо само када нам нешто није по вољи, рецимо и то да је овакав расплет догађаја могао бити и очекиван да смо само хтјели да се бавимо академско-интелектуалним анализама дискурса и диспозитива једног поља (локализоване) моћи. Но, ми смо покушавали на терену радити са људима и у условима у којима се над тај рад навлачила “структурна наоблака” која ће ускоро резултирати правим проломом облака институционалног игнорисања, с обзиром на то да је у доминантни модус политике коју Држава води, чак не више ни према људима него *прошвих* њих, постала – *шуйња*. Политика Државе *полишике* је која не рачуна са људима. Шта то значи? То значи да постоји вишедеценијска тенденција да се поље политике и политика сама сузе на ускополитички дјелокруг који је сведен на два (само у просторном смислу) супротстављена краја једног спектра: с једне стране на партијску парламентарнополитику која се оглушује о политичке захтјеве људи које представља, чак и онда када их *само* представља и ништа више и, са друге стране, до бесмисла доведену локалну политику (поспрдно именованом још “локална самоуправа”) која је темељито испуњена празнином и неучинковитошћу локалних функционера који су листом тек партијска “резервна клупа” послана по задатку да *заузме мјесто* свакој потенцијално могућој иницијативи и политици која би могла да се појави *од стирани* људи и на *стирани* људи. Да не буде забуне, ова тенденција није скорашња и не ради се о појави која је настала са СНС-овим *блицкрићом* који је започео 2012. а (бар у Новом Саду) завршио 2017. године. Ради се о дугорочнијој тенденцији чије бисмо (опет, структурне) корјене могли наћи много дубље у прошлости (чиме се на овом мјесту, наравно, не можемо бавити), али је можда сасвим довољно зауставити се на једном мјесту које се намеће као симптомално по много чему: изјави (сада већ бившег) председника некада доминантне и владајуће (а сада једва тек и опозиционе) партије, Демократске странке (ДС) Драгана Шутановца, да се политка не води у Месним заједницама и скупштинама станара. Ситуација се знала, бар за овог

мислиоца полишике, значајно промијенити у тренутку када је требало започети кампању за горепоменуте локалне изборе у престоници ове наше Републике, и када је тадашњи још увијек председник ДС – ДШ исту хтио започети, ни мање ни више, него са “пољанчета” тј. са ливаде која му је (правно-политички) намјештена као афера, а из које се он извукао баш ту некако пред изборе. Не треба замјерити бившем министру војном на овом мисаоном каламбуру, пошто он и не може мислити друкчије него министарски, дакле државотворно и само на “велике теме”. На нама је да се, тумачећи ове мисаоне путање, запитамо шта је то што преостаје иза свих ових агената парламентарнополитика капитала у једном тренутку када се сви они повуку на своје “пољане” и апартмане по пустим Запади-ма овог нашег Истока? Шта да радимо када нам иза њихових реформи остану Заједнице станара претворене у фирме пред стечајем којима пријете извршитељске тријаде опкољене и чуване до зуба наоружаним жандармима. Шта ћемо са зградама пред отписом у којима те ЗС имају своја “сједишта” и како да поплаћамо силне казне којима смо почашћени у новом ЗОС? Хоће ли остати људи иза реформи?

Мислећи све ово, али мислећи то на улици и скупа са људима којих се то тиче, приликом рада на рјешавању заједничких проблема (њихових и наших), ми смо, некако спонтано, помислили да нам је Мјесна заједница логична и политички оправдана прва адреса на коју треба да се обратимо па смо тако упорно и чинили све ове године. Но, послије најновијих *скрешања угесно* владајуће деснице видимо да смо остали ускраћени и за ту адресу па смо се све вријеме, радећи и пишући текстове, уједно и питали: тко је онда тај фамозни *стиановник* МЗ? Одговор је у фрагментима могуће пронаћи у текстовима пријатеља, сарадника и комшија са којима смо у протеклих годину дана дијелили добро и зло локалполитика. У шестом броју Станара моћи ћете читати о искуствима појединаца и СЗ са новим ЗОС; о томе шта мисле људи који су се прихватили немале обавезе управљања СЗ (било да су у својству “комшије” тј. управника-ентузијасте и активисте, или у својству професионалног управника запосленог код исто тако професионално организованог и умреженог пословође); о законски прикривеним притисцима на осиромашене људе сведене на пуке станаре кроз поштраване процедура за иселење и деложације оних који немају више чиме да сервисирају прескупе услове становања (углавном у најурбанијим дијеловима главног града); о искуствима која у самоорганизирању имају људи који живе “у провинцији” ове наше провинције (случајеви и приче из Пожеге и Ниша) као и о томе шта стварно (*ни*) је збор грађана као законом загарантовани облик организовања људи данас или о томе како се људи могу организирати од доле и шта то конкретно значи по наш однос према локалној самоуправи на челу са МЗ као најнижом инстанцом власти ако се ова посматра “од горе”, из птичје, (скоро *орловске*) перспективе парламентарне политике или највише инстанце, ако на њу гледамо из “жабље” перспективе нас – жаба.

ШТА НАМ ЈЕ ДОНЕО НОВИ ЗАКОН О СТАНОВАЊУ

ЗАКОН О СТАНОВАЊУ И НОВА СИТУАЦИЈА

Овај текст је настао на бази концепата уводних најава за неколико одржаних “Јавних скупштина станара” са темом “Шта знамо о новом Закону о становању?”. Јавне скупштине станара једна су од неколико активности пројекта под називом “Локалне политике и урбана самоуправа”, који је посвећен јачању цивилног друштва, и који већ неколико година Група за концептуалну политику (ГКП) спроводи заједно са становницима Детелинаре и шире, бавећи се питањима самоорганизовања и удруживања у домену становања, и питањима ревитализације локалне самоуправе, нарочито месних заједница (МЗ), кроз сарадњу грађана с њеним органима. Формат Јавних скупштина станара произашао је као “одговор” грађана и њихових удружења на затвореност месних заједница, односно на потребу да јавно разговарају о питањима важним за живот на локалу, а међу којима је и нови Закон о становању и одржавању зграда (Закон). Исходиште/узрок затворености месних заједница налазимо у њиховој узурпацији од стране локалних одбора политичких партија на власти, односно њихових политика самодовољности и искључивања. Те политике затварања ревносно спроводе неки председници и савети месних заједница као чланови владајуће партије, тако што одбијају комуникацију са грађанима и њиховим удружењима, чиме опструишу месне заједнице као места за аутентичне иницијативе људи на плану становања, управљања и одржавања стамбених зграда, односно као места непосредног учешћа грађана у управљању и одлучивању. Закон наводи да су јединице локалне самоуправе, па тако и месне заједнице, један од актера задужених за спровођење овог Закона, што је посебно дефинисано у члану 115., под називом *Локална стамбена стипендија*, и у члану 121. Закона под називом *Нагледности јединице локалне самоуправе*. С обзиром на наведену улогу месних заједница у примени Закона о становању, трагична је неспремност локалних власти на нивоу МЗ да, са својим суграђанима, артикулишу проблеме на локалу и да заједнички налазе оптимална решења за исте.

Јавна скупштина станара, МЗ Југовићево, 17. 10. 2017.

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

Нови Закон о становању изгласан је у Парламенту Србије децембра 2016. године и обухватнији је од претходног који је уређивао ову област, односно нови Закон садржи три закона којима су, у периоду пре његовог доношења, регулисане засебне области. То су: *Закон о одржавању стамбених зграда*, *Закон о становању* и *Закон о социјалном становању*. Доношењу Закона претходила је израда Нацрта и серија јавних расправа по градовима у Србији. Јавне расправе су спроведене у организацији предлагача Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре (Предлагач) у периоду од 18. новембра до 7. децембра 2015. године у Београду, Новом Саду, Вршцу, Суботици, Чачку, Нишу и Ваљеву.

Примедбе, предлози и сугестије с јавних расправа кретале су се у распону од начелних, али веома важних, као што је постављање питања легитимитета Предлагача овог Закона, па преко преиспитивања идеје “јавног интереса” и проглашавања одређене области живота и делања нечим што је “од јавног интереса”, па све до интервенција на конкретно предложена решења која терет одржавања и управе стамбеном зградом преносе искључиво на леђа станара.

Посебан акценат једног броја приговора стављен је на неодрживост предложених решења у сегменту такозване професионализације управљања стамбеним зградама с обзиром да такво решење доводи како до повећаних новчаних намета већ иначе осиромашеним грађанима/станарима, тако и до њихове пасивизације и незаинтересованости за самоорганизовање унутар скупштине станара, односно за лично учешће у питањима одржавања и управљања заједничким деловима зграде.

Суштина замерки са јавних расправа може се свести и на приговор да услед занемаривања економске реалности у вођењу стамбене политике, а што рефлектује и нови Закон, његова примена неће довести до задовољења јавног интереса у домену одржвог развоја становања, а што је један од основних начела Закона и декларисаног иницијалног разлога за његово доношење.

У јавној расправи учествовали су представници државних органа, јавних служби, привредних субјеката, стручне јавности и други заинтересовани учесници, такође и бројне организације и удружења грађана међу којима је била и Група за концептуалну политику. Својим конструктивним замеркама и предлозима покушали смо да унапредимо понуђени Нацрт. Резултати тих

► нису импресивни и далеко су од наших очекивања јер је Предлагач Закона одбио већину предлога, али посебно смо поносни на чињеницу да смо из Нацрта Закона успели да избацимо институцију обавезног професионалног управника (*сада је та институција сведена на могућност, будући да стамбена заједница може да бира управника из својих редова*).

Најзначајнија новина у новом Закону је: професионална управа и професионални управник (*који не живи у згради којом управља*) а што ћемо, на овај или онај начин, плаћати ми, станари. Затим, ту је и претња принудном управом. Наметнута је и обавеза пререгистрације за зграде које су већ биле регистроване, а такође и обавеза евиденције власника и подстанара. Најзад, Закон предвиђа високе новчане казне за прекршаје за физичка лица и за стамбену заједницу.

Висина износа казни креће се до 150.000 динара за физичка лица (*дакле, за нас станаре*), а за правна лица (за зграду у којој живимо), тај износ се креће и до 2.000.000 динара! Наравно, и те казне за зграду (*на једнаке делове подељен износ казне на број станова у згради*), платићемо такође ми, станари.

Мишљења смо да је новим Законом законодавац морао да охрабри и подржи постојеће скупштине станара, а не постојеће да обавезе на формирање – без инсталирања институције професионалног управника, професионалне и принудне управе.

ЕФЕКТИ ПРИМЕНЕ НОВОГ ЗАКОНА

Нови Закон се у пракси не примењује у потпуности. Између осталог (*нису донесени сви пошребни подзаконски акти, уредбе, правилници, ујучиштва*), чека се и на укључивање лиценцираних професионалних управника од којих су многи још увек на обуци у Привредној комори Србије и којих још увек нема довољно за примену Закона на начин како је то предвидео законодавац. У време писања овог текста (*друа половина марта 2018*) у прегледу Регистра професионалних управника у Привредној комори Србије евидентирано је око 600 професионалних управника са лиценцом, а процена је да ће их требати око 10.000. (<https://www.blic.rs/vesti/drustvo/u-ovoj-bransibice-posla-za-10000-ljudi/kkqhplr>)

Један од проблема у примени новог Закона јесте и чињеница да у актуелној пракси постоје различите “нормативне” интерпретације његових одредби, што је једна од последица непрецизности и недоречености Закона а што даље доводи до конфузије у његовом разумевању, тумачењу и примени. У складу с

перцепцијом и начином интерпретације истих одредби, поједини председници/управници зграда и професионални управници предлажу различита решења проблема одржавања и управљања, што је тренутно и један од извора неспоразума, чиме се, такође, ствара и простор за могућност манипулације и корупције. С једне стране, председници скупштина станара одредбе Закона тумаче у складу с интересима станара, а са друге стране, професионални управници их интерпретирају према интересима професионалног управљања, а не према интересима станара. Проблем различитих интерпретација ће можда бити превладан, али сумњамо да ће превладана бити и суштина проблема коју у пракси производи нови Закон о становању.

Закон дефинише јавни интерес у одрживом развоју становања и стамбеног фонда, али је преовлађујућа оцена јавности да није добар, да је рестриктиван по грађане и да није донео очекивана побољшања у овој области јер није обезбедио услове који би грађанима омогућили да лакше управљају и одржавају своју зграду и остваре своје право на стан и становање. Стога већина предложених решења нису прихватљива за грађане, односно за станаре, јер су обавезе из становања наметнуте из карактера власничких односа који непрестано стварају нове намете, што је начин којим се већ иначе осиромашени људи постепено увлаче у неку врсту дужничког ропства, што их доводи до губитка имовине, до деложација и бескућништва.

Закон допушта да управник може да буде и станар из зграде у којој живи. Међутим, Закон дестимулише станара да се на тај начин ангажује у улози управника. С једне стране, дестимулише га тако што не обавезује станаре да му плаћају накнаду за рад, док га, с друге стране, излаже сталном ризику и претњи да ће за пропусти у свом раду бити кажњен високим износима које ће морати да плати из сопственог џепа. Професионалне управнике, међутим, Закон стимулише, с једне стране, тако што обавезује станаре да му дају накнаду за рад, а с друге стране, тако што пропусти у раду професионалног управника, због којих би настала штета за стамбену заједницу, предвиђа да покрије осигурање од професионалне одговорности.

Дакле, јасно је да је законодавац “ишао” на професионализацију управљања скупштинама станара (*стамбене заједнице*) и одржавања стамбених зграда, с идејом квалитетнијег вођења и одржавања, односно с интенцијом осигурања јавног интереса у одрживом становању.

Међутим, наше досадашње искуство у праћењу примене Закона о становању,

у сегменту професионалног управљања, показало је да поједини професионални управници управљају са десетинама зграда. Једној лиценцираној професионалној управници, са којом смо разговарали, послодавац (*организатор професионалног управљања*) доделио је управљање над 33 зграде. Њеном колеги чак над 49. И то нису усамљени примери. Не морамо бити превише домишљати да бисмо схватили каквог ће квалитета и домета бити такво “професионално” управљање. Професионални управник задужен за управљање над десетинама стамбених заједница неће имати енергије ни времена да се бави свим аспектима оних проблема који су битни станарима, па ће се за те послове станари свакако морати самоорганизовати. Али ако је то тако, а јесте тако, онда се поставља логично питање – шта ће нам такав “професионални” управник? И чему таква “професионална” управа?! Станари су најзаинтересованији за решавање проблема управљања заједничком својином и простором, односно за одржавање сопствене зграде. Стога законска решења у новом Закону сматрамо лошим за грађане и станаре.

Насупрот тенденциозним тврдњама о неодговорности грађана у односу према заједничкој имовини, треба нагласити да је већина свесна потребе да одржава зграду у којој живе, како своје станове, тако и заједничке делове зграде, и у том смислу су спремни да преузму свој део обавезе и одговорности. Али, с обзиром (*и на статистичку*) чињеницу да је преовлађујући проценат грађана у лошој материјалној ситуацији, станари сматрају да они не треба да су једини који треба да финансирају скупо инвестиционо одржавање заједничких делова зграде коју нису градили, већ у том послу очекују помоћ државе, односно локалне самоуправе.

Има ли основе за такво очекивање грађана? Ми мислимо да има! Превасходно зато што нови Закон област становања види као јавни интерес (*што је разумљиво, будући да је стамбена инфраструктура својеврсни квалитет државе и један од индикатора стабилности њеног економског развоја*). Стога је јасно да у суфинансирању нечега што проглашава јавним интересом треба да учествује и држава, посебно у нашој друштвеној збиљи, где је економски неодрживо да велике инфраструктурне радове на националној и одржавању стамбених зграда (*финансирање енергетске ефикасности, реконструкције кровова и фасада, редевелопман величине неколико десетина хиљада евра*) финансирају сами грађани/станари који су у високом постотку незапослени, а животни стандард и лична примања већине запослених су испод просека,

док су та примања у приватним предузећима често нередовна итд., и т.сл.

Стога смо мишљења да је држава у обавези да обезбеди одрживи модел финансирања радова на одржавању заједничких делова зграде, односно да партиципира у довођењу у ред наших фасада и кровова, а на шта се она, на одређени начин, и обавезује у члану 2. став 3. новог Закона о становању где се наводи: “У циљу остваривања јавног интереса Републике Србија, аутономна покрајина и јединице локалне самоуправе доносе сјрашешке документе за спровођење сјтамбене полишике и обезбеђују средства у својим буџетима за испуњење обавеза ушврђених овим законом и сјрашешким документима”.

Међутим, за сада нема назнака да држава предузима кораке у правцу доношења наведених докумената. У банкарском сектору држава није успоставила амбијент за обезбеђење финансирања стамбених заједница, односно за дефинисање критерија за политику кредитирања инвестиционог одржавања постојећег стамбеног фонда. Пословне банке немају програме кредитирања по основу Закона о становању, оне у стамбеним заједницама не виде клијенте.

Држава је донела Закон, али није обезбедила све механизме потребне за његово спровођење.

Професионализација и предузетничка логика коју је увео нови Закон о

становању у домену управљања и одржавања стамбених зграда неће обезбедити испуњење прокламованог јавног интереса у области становања. Игнорисање економског и социјалног контекста, као и бројне мањкавости одредби Закона показују се као проблематични у његовој досадашњој примени. Један од битних недостатака Закона произлази из ограничавања права грађана/станара на самоорганизовање и доношење одлука у скупштинама станара, одузимајући им на тај начин и политичку и пословну способност, свдећи грађане на ниво деце којој је потребан надзорник и управитељ.

Бране Козарчић

Primer upravljanja u slučaju jedne realne skupštine stanara ili: kako se sprovodio “stari” i kako se sprovodi “novi” zakon o stanovanju

ГРАЂЕНЈЕ DISKURSA NASILJA

Da bi razumljiviji bili sadržaji uvida u segmentu ovog teksta koji se odnosi na način primene novog Zakona o stanovanju na primeru ulaza zgrade u kojoj stanujem, vratiću se u nedavnu prošlost uz opise i komentare situacija, odnosno na vreme od marta 2015. do decembra 2016. godine kada je počela primena novog Zakona, na kratak istorijat modaliteta na koji se u tom periodu “upravljalo” u “mojoj” zgradi na osnovu starog zakona o stanovanju.

Sredinom meseca marta 2015. godine, dvojica komšija, “naoružani” sebičnim motivom da u svom interesu zadrže kontrolu nad korišćenjem delova nelegalno zaposednutog zajedničkog prostora koji podjednako pripada svim stanarima (*delovi biciklane i prolaza za slučaj opasnosti*) i koje ta dvojica koriste godinama bez saglasnosti skupštine (*uzurpiraju*), uspeli su da, dezinformacijama i nepoštovanjem procedura, ponište na regularan način izglasan statut i druga dokumenta zgrade. Na ruku im je išla i nezainteresovanost jednog broja komšija za upravljanje zajedničkom imovinom, te im je takođe uspelo da manipulacijom glasovima stanara, uz stalne pritiske na ljude, na nepropisan način ukinu dotadašnje legalno izabrane predstavnike ulaza i da nametnu izbor novog predsednika i sekretara.

Nakon toga veoma retko su zakazivali sastanke skupštine, iako su evidentirani brojni problemi održavanja i upravljanja zgradom koje je trebalo rešiti, problemi

UVOD – PODSETNIK NA ONO PREĆUTANO

O bjašnjenje da su građani nesposobni sami da se organizuju prenebregava činjenicu da ovde država nije postojala vekovima, pa su “građani” ipak opstajali što je bilo moguće samo kroz samoorganizaciju i posvećen zajednički rad – mobama, porodičnim zadrugama, itd.

Uvođenjem države (sistema, zakona, strukture, institucija), ovakvi oblici samoorganizovanja dobili su alternativu i bivali nekad više, nekad manje potisnuti, i stavljeni pod jaču ili slabiju kontrolu države.

Međutim, sa jedne strane, samoorganizacija je odlika ljudske vrste od samog njenog nastanka na bilo kojoj tački planete, a države su ipak malo mlađe od toga... Na primer, par stotina hiljada ili miliona godina...

Država jeste civilizacijska tekovina, ali i samosvesni i sposobni građani takođe su civilizacijska tekovina i nema osnova za zaključak da država zna bolje od njih šta njima treba.

Ovo podsećanje na to šta je starije, građani i uređena zajednica ili država, neophodno je da bismo shvatili suštinu i oslobodili se predrasuda o tome da su građani nesposobni da sami uredе svoje zgrade.

izvor: magazin “Penzin”, 25. 12. 2016. god.

tekst: Skupština stanara zgrada protiv državnih upravnika – Primeri iz prakse

na koje su im neke komšije ukazivale u više navrata (*usmeno i pisanim putem*), a što su novoizabrani predstavnici našeg ulaza uporno ignorisali.

Na sastancima koji su održani u 2015. godini nije bilo kvoruma. Budući da nisu stečeni uslovi za donošenje odluka takvi sastanci bili su isključivo diskusionog karaktera, uz eventualno koncipiranje preporuka i predloga. Međutim, novo

rukovodstvo ulaza je predloge odluka sa takvih sastanaka naknadno tretiralo kao usvojene odluke, a legitimitet tako “usvojenih” odluka obezbeđivali su posle održanih sednica, na neregularan način, bez zakazivanja novog sastanka, tako što su zvonili “od vrata do vrata”, vršili pritiske i ubeđivali komšije da se potpišu na pripremljenu listu i tako daju svoju saglasnost.

► Jedan broj predloga odluka bili su investicionog karaktera (*zamena oluka, sanacija delova krovne prozorske konstrukcije u vešernici, kupovina PP aparata i dr.*), i stoga su zahtevali saglasnost članova skupštine kojima pripada više od polovine ukupne površine stanova i drugih posebnih delova zgrade (*prema čl. 17. Starog Zakona o održavanju stambenih zgrada*). Međutim, da potpišu listu saglasnosti protivzakonito su podsticani (*od izabranih organa skupštine*) i nevlasnici stanova, odnosno podstanari koji za glasanje nisu imali punomoć vlasnika stanova.

Na sastanku održanom početkom aprila 2015. godine, na kojem takođe nije bilo kvoruma potrebnog za donošenje odluka, prisutnim stanarima predstavljeno je lice koje ne živi u našem ulazu, a koje je stalno zaposleno u javno komunalnom preduzeću "Stan". Samo mesec dana nakon izbora, novi predsednik i sekretar predložili su stanarima da ta osoba iz JKP "Stan" zastupa naš ulaz, što praktično znači da obavlja funkciju tek izabranog predsednika skupštine stanara! Skupština ulaza je u tom trenutku imala sklopljen ugovor za održavanje sa JKP "Stan" (iz 2002. godine) za tri stavke: održavanje lifta, hidrofora i za dežurnu službu. Stoga, insistiranjem da radnica iz JKP "Stan" bude izabrana za zastupnicu, novi organi skupštine svesno su prenebregli činjenicu da tako uspostavljaju situaciju realnog sukoba interesa, čime omogućuju i stvaranje ambijenta za potencijalno koruptivne radnje. Na te opasnosti su predsednik i sekretar bili upozoreni od stanara, ali su oni to upozorenje ignorisali. Kao "argument" svog predloga za izbor zastupnice, tek izabrani organi skupštine naveli su da će to zastupanje biti besplatno, iako su komšije ukazivali da iza tzv. "besplatnog zastupanja" postoji uslov da se sa JKP "Stan" kao davaocem usluga održavanja obnovi ugovor – ali ovoga puta o celokupnom održavanju stambene zgrade! Budući da predlog izvršnih organa skupštine o izboru zastupnika nije naišao na odobravanje prisutnih komšija, a nije bilo kvoruma, zaključeno je da će predlog za izbor zastupnice i sama zastupnica biti predstavljeni na sledećem sastanku skupštine zgrade, uz zahtev stanara za obrazloženje zašto se predlaže zastupnik kad od pre mesec dana imamo već izabrane predstavnike.

Međutim, sledećim sastankom skupštine (jun 2015) predsedavao je predsednik zgrade. Ni na tom sastanku nije bilo kvoruma i samim tim nije mogla biti doneta odluka o izboru radnice JKP "Stan" za takozvanu profesionalnu zastupnicu našeg ulaza. Ali nedugo nakon tog sastanka, predsednik i sekretar skupštine (*koji je inače jedan od dvojice komšija koji su uzurpirali delove zajedničkog prostora*), predložena zastupnica, i drugi komšija

koji godinama nelegalno zaposeda delove zajedničkog prostora, revnosno su krenuli od vrata do vrata i ubeđivali komšije da prihvate predlog izbora radnice JKP "Stan" za zastupnicu! Ubrzo nakon što je tako izabrana, zastupnica je stanarima iznela niz sugestija "za poboljšanje održavanja ulaza", ali su te sugestije podrazumevale angažovanje isključivo firme u kojoj je ona zaposlena (JKP "Stan"), uz navodno "najpovoljnije ponude"! Treba napomenuti da je to bila 2015. godina, odnosno vreme kad je JKP "Stan" iskazivao gubitke u poslovanju (*poput ostalih komunalnih preduzeća pod kontrolom tada vladajuće političke partije*) i bio je suočen sa stečajem. Stoga je ponuda za pružanje usluga tzv. "besplatnog zastupanja" bio način da se skupštine stanara vežu ugovorima za JKP "Stan", ugovorima koji će tom preduzeću osiguravati stalne prihode. Naravno, preko leđa građana i stanara, budući da su takvi ugovori više u interesu stanara, jer davaocu usluga održavanja omogućuju redovno mesečno inkasiranje novčanih sredstava na žiro-račun po osnovi ugovorenog opšteg održavanja i fiksnih stavki tekućeg održavanja. Te stavke stanari skupo plaćaju, a osim toga, koji god tehnički uređaj (*obuhvaćen takvim ugovorom održavanju*) da se pokvari, popravku dodatno plaćamo opet mi, stanari! Ista priča je i sa investicionim ulaganjima. Umesto da se država potrudila da, u interesu građana, ponudi efikasan način za revitalizaciju, odnosno za očuvanje javnih komunalnih preduzeća, poput JKP "Stan", očigledno je da je blagonaklonim stavom prema simbiozi interesa (*političkog i ekonomskog*) partije na vlasti i JKP "Stan", država dopustila uspostavljanje efikasnog sistema "legalnog" potkradanja građana i stanara!

Novi predsednik i sekretar, a potom i zastupnica iz JKP "Stan", uspostavili su diskurs nepoverenja i nasilja. Služili su se različitim taktikama diskreditovanja i osujećivanja komšija koji su na sastancima iznosili argumente nesaglasne sa njihovim predlozima. Iskazivali su i podsticali netrpeljivost i otvoreno ometali i prekidalogovornika uz arogantne i neprilične komentare. Ignorirali su zahteve za dogovor o načinu upravljanja zajedničkim sredstvima i zahteve za redovno informisanje stanara o stanju na računu skupštine zgrade. Nisu uvažavali inicijative stanara za pokretanje pitanja nelegitimnog korišćenja, odnosno uzurpacije zajedničkog prostora, čime su se stavili na stranu uzurpatora u zaštiti njihovih sebičnih interesa. Zastupnica i sekretar nisu izradili i nisu predložili skupštini na usvajanje plan programa godišnjeg održavanja ulaza za 2017. a ni za ovu 2018. godinu. Takođe, nisu se postarali da pripreme i ponude skupštini

na usvajanje završne godišnje izveštaje o realizaciji programa rada i održavanja za 2015, 2016. i 2017. godinu. Odvelo bi nas predaleko navođenje brojnih nepravilnosti u njihovom radu, nepravilnosti na koje su im ukazivali stanari (*verbalno i dopisima*), a što su oni ignorisali. Navedenim bahatim i protivzakonitim postupcima i lošim pristupom upravljanju poslovima skupštine ulaza, izvršni organi skupštine zgrade odbili su većinu stanara od dolaska na sastanke, i na taj način uskratili svojim komšijama, pravo i obavezu aktivnog upravljanja zajedničkim resursima, kao i pravo na slobodno i ravnopravno korišćenje zajedničkih prostora zgrade. Takođe, svojim nezakonitim ponašanjem uskratili su i mogućnost solidarnog angažovanja stanara na povećanju bezbednosti, kvaliteta stanovanja i na poboljšanju uslova zajedničkog života u zgradi/ulazu.

U opisanoj atmosferi nepravne, manipulativne situacije na planu upravljanja zgradom, stanari su dočekali decembar 2016. godine kada je Skupština Srbije usvojila novi Zakon o stanovanju i održavanju zgrada, i od kada praktično započinje njegova primena. Mišljenja sam da su kritike aktuelnog Zakona opravdane, kako na osnovu primedbi na njegov Nacrt iznetih u javnim raspravama, tako i nakon njegovog usvajanja posmatrano iz perspektive ličnog iskustva praćenja sprovođenja pojedinih odredaba Zakona od strane izvršnih predstavnika, odnosno zastupnice i sekretara skupštine stanara u "mojoj" zgradi. Međutim, paradoksalno je da ja, kao neko ko je bez ostatka rezervisan prema mogućnosti ostvarenja ciljeva stambene politike koje je Zakon proklamovao, u primeru zgrade u kojoj stanujem postajem apologeta i "čuvar" tog istog Zakona, u smislu potrebe poštovanja njegovog doslednog sprovođenja. Ovo iz razloga što u "mom" ulazu imam situaciju u kojoj manjina iz svojih sebičnih interesa manipuliše i sprovodi pravno nasilje nad stanarima, svojim komšijama. Situacija je utoliko paradoksalnija s obzirom na činjenicu da članovi izvršnog organa skupštine stanara ne dele moje mišljenje o novom Zakonu. Oni su listom za profesionalnu upravu i utoliko je komičnije, ili možda tragičnije, što se ti ljudi, koji se afirmativno izjašnjavaju o tom Zakonu, sami ne pridržavaju njegovih odredbi i procedura. Pozivali su se najčešće samo na pojedine odredbe Zakona, posebno na one restriktivne, vezane za kaznene odredbe, kojima su zastrašivali stanare požurujući komšije ka registraciji naše stambene zajednice i urgentnom izboru profesionalnog upravnika.

U 2017. godini održana su dva sastanka skupštine. Prvi 3. 10. 2017, i drugi 25. 10. 2017. godine, oba sa dnevnim redom od kojih ni jedan nije sadržavao pitanje

Javna skupština stanara, MZ Detelinara, 8. 11. 2017.

registracije stambene zajednice, a ni izbor profesionalnog upravnika, iako je zastupnica na tom sastanku podgrevala atmosferu hitnosti požurujući stanare na zakazivanje sastanka upravo sa tim temama, upozoravajući da se približava rok za registraciju stambenih zajednica koji je određen zaključno sa 12. decembrom 2017. godine. Na pitanje stanara zašto onda nije ranije već sazvala sednicu sa tim tačkama dnevnog reda, nije bilo jasnog odgovora. Poseban kuriozitet ova dva sukcesivna sastanka je u činjenici da je zastupnica, protivno članu 45. Zakona (na koji se pozivala), drugu održanu sednicu (25. 10) nazvala "ponovljenom", iako ova nije imala isti predloženi dnevni red kao prethodna (od 3. 10)! Takođe, na sastanku od 25. 10. vršen je pritisak na stanare da glasaju isključivo za izbor profesionalne uprave i profesionalnog upravnika, a ne za upravnika iz zgrade, ne za svoga komšiju. Taj svoj stav argumentovali su sramnom tvrdnjom, ničim potkrepljenom, da bi izbor nekog komšije bio izvor nesloga i podela... Pri tome, za budućeg profesionalnog upravnika kandidovali su postojeću zastupnicu, radnicu JKP "Stan". Ona je bila saglasna sa tom kandidaturom, praktično se samokandidovala uz podršku sekretara i komšije koji je uzurpirao deo zajedničkog prostora u zgradi. Postavljeno je pitanje protivkandidata, ali su predlagачi smatrali da je zastupnica, samim tim što je zastupnica, već dobila podršku za tu ulogu i da je stoga izbor zastupnice za profesionalnog upravnika "prirodna" stvar, naprosto samo jedna procedura "pro forma", te da nema potrebe da stanari/komšije kandiduju protivkandidata. Ne samo što su predlagачi ograničavali komšije na izbor isključivo zastupnice za profesionalnog upravnika i isključivo na izbor profesionalne uprave, nego su is-

ključili njihovo pravo da kandiduju više lica za takav izbor. Nisu se obazirali na prigovor stanara da je automatizam izbora tipa "zastupnica jednako profesionalna upravnica" neprihvatljiv i stoga što je u sukobu i sa odredbom člana 40. Zakona o načinu formiranja organa stambene zajednice, odnosno o izboru upravnika, prema kojem "Stambena zajednica u roku od 60 dana od dana sticanja svojstva pravnog lica mora održati prvu sednicu skupštine na kojoj se bira upravnik, a saziva je lice koje je do donošenja ovog zakona vršilo dužnost predsednika skupštine zgrade...". Stanari su zastupnicu tada suočili sa zahtevom da na sledećem sastanku pruži dokaz o posedovanju licence Privredne komore Srbije za profesionalnog upravnika; takođe i sa prigovorom da, prema Zakonu, javna komunalna preduzeća, pa tako i JKP "Stan", ne mogu biti organizatori profesionalnog upravljanja. U danima nakon sednice održane 25. 10. 2017. godine, zastupnica, sekretar, izabrani predsednik skupštine i komšija koji je uzurpirao deo zajedničkog prostora u ulazu, opet su išli od stana do stana, zvonili ljudima na vrata i ubeđivali ih da daju svoje potpise za predlog odluke o sprovođenju registracije, dakle za predlog koji nije bio na dnevnom redu sednice od 25. 10! Takođe, istog dana, kucajući/zvoneći od stana do stana, zastupnica i navedena ekipa vodili su sa sobom izvesnu gospođu i predstavljali je kao buduću profesionalnu upravicu za ulaz!... Poruka jednog broja komšija koji su im otvorili vrata bio je da kucanje na vrata njihovog stana nije regularan način rada, te da je sastanak skupštine mesto gde se o takvim pitanjima diskutuje i odlučuje.

Prvi sastanak skupštine u 2018. godini održan je 6. 2. 2018. godine s jednom tačkom dnevnog reda: "Sprovođenje postupka registracije stambene zgrade...". Zastupnica

je izjavila da je rok za registraciju prošao, čak i onaj od 12. decembra koji je produžen do kraja 2017. godine, te da će stanari platiti kaznu ako stambenu zajednicu što pre ne registrujemo. Na pitanje nekih od prisutnih stanara zašto zastupnica i sekretar onda nisu na vreme zakazali sednicu sa temom registracije nego sada izlaze s pretnjama o sankcijama za stanare, usledilo je zbrzano, nesuvislo objašnjenje zastupnice o zauzetosti, koje je bilo sve drugo samo ne odgovor na postavljeno pitanje. Hitnost potrebe da se stambena zajednica registruje, zastupnica je potkrepila upozorenjem da ima saznanje da su komunalni inspektori počeli da vrše službene posete i da ostavljaju dopise prema kojima stambena zajednica mora da "...u roku 15 dana od dana dobijanja dopisa sa preporukom, izvrši registraciju...". Na komentar nekih komšija da takav dopis još nije dostavljen za naš ulaz te da stoga imamo vremena za registraciju, zastupnica je odgovorila da ako ga još nemamo taj dopis ćemo ubrzo dobiti. I zaista – dopis komunalnog inspektora o izvršenom nadzoru osvanuo je u ulazu dva-tri dana nakon tog sastanka naše skupštine! Da li ne verovati u slučajnost znači biti paranoičan?... Iako je sednica od 6. 2. imala samo tačku dnevnog reda o registraciji, zastupnica i sekretar su na sastanak doveli takozvanu "buduću licenciranu profesionalnu upravicu" i nametnuli njeno predstavljanje. S obzirom da su, na prethodnom sastanku, stanari suočili zastupnicu sa zahtevom da pruži dokaz o posedovanju licence za profesionalnog upravnika, kao i sa prigovorom da JKP "Stan" ne može biti organizator profesionalnog upravljanja, zastupnica je na ovom sastanku izjavila da nema licencu (!), te da je stoga dovela svoju poznanicu koju predlaže za profesionalnu upravicu... Neke komšije su sta-

► vile prigovor zahtevajući priliku da kandiduju još nekoga, odnosno da se izbor profesionalnog upravnika izvrši između više licenciranih kandidata koji bi stanarima pre konačnog izbora trebali prezentovali svoj predlog organizacije i plana rada. Tome su se odlučno suprotstavili zastupnica, sekretar i komšija koji je uzurpirao deo zajedničkog prostora u ulazu, navodeći da nemamo više vremena za takve procedure. Kandidatkinja se potom ukratko predstavila. Ime, prezime i broj licence. Na pitanje kako misli da organizuje upravljanje i održavanje, odnosno rad sa stanarima, izjavila je da ono što odmah može da kaže jeste da ona ne želi da se bavi finansijama ulaza, odnosno da ne želi da vodi evidenciju o prihodima i rashodima stambene zajednice, jer, kako je izjavila, ona je časno provela svoj život i ne želi da joj neko sada, u njenoj 58 godini života, prebaci da je lopov... Stanari su je upozorili da bi takav njen pristup predstavljao kršenje odredbe člana 50. Zakona u segmentu koji definiše prava i obaveze upravnika, i u kojoj je striktno navedeno (tačka 12) da je upravnik dužan da "vodi evidenciju o prihodima i rashodima stambene zajednice. Jer, suština profesionalizacije upravljanja stambenom zajednicom koju je zamislio zakonodavac podrazumeva dogovor i saradnju sa stanarima, ali ne podrazumeva distribuciju nadležnosti koje Zakon striktno definiše za profesionalnog upravnika. Kandidatkinja za profesionalnu upravicu koju je dovela zastupnica je tako poslala poruku stanarima da će, ukoliko bi bila izabrana, ona nastaviti da selektivno tumači Zakon i da za sebe bira šta hoće a šta neće da radi.

Naredna (i za sada poslednja) sednica stambene zajednice održana je 13. februara 2018. godine, sa jednom tačkom dnevnog reda: "Izbor profesionalnog licenciranog upravnika". U pisanom pozivu za sastanak zastupnica je ovu sednicu netačno predstavila kao "... treći sastanak..." (što je trebalo da sugeriše da je to treći sastanak uzastopno sa istim dnevnim redom), a na sastanku je izjavila stanarima da je ovo "ponovljena sednica" što je bila neistina i što se može utvrditi prateći hronologiju održanih sednica i naziva tačaka dnevnog reda. Kada se ima u vidu da sednica na kojoj se vrši izbor profesionalnog upravnika zahteva da skupština stanara donosi odluke većinom koju čini 2/3 ukupnog broja glasova (paragraf drugi, član 44. Zakona), a da "kvorum za održavanje i rad ponovljene sednice čini 1/3 ukupnog broja glasova članova..." (prema poslednjem paragrafu člana 45. Zakona), postaje razumljivo zašto je zastupnica svaku narednu sednicu pokušavala da provuče kao ponovljenu... Budući da protivzakonita "operacija" proglašavanja novih sednica za ponovljene nije donela rezultat koji su očekivali, zastu-

pnica, sekretar i komšija koji je uzurpirao deo zajedničkog prostora u ulazu, opet su pristupili protivpravnom (jer nisu iscrpili sve proceduralne mogućnosti za dogovore i odluke u skupštini naše stambene zajednice koje predviđa Zakon; ljudske još manje), i notornom, od njih već prepoznatljivom maniru kucanja na vrata stanova svojih komšija i ubeđivanju da potpišu ponuđeno. Nakon tog sastanka (održanog 13. februara 2018. godine) pa sve do trenutka pisanja ovog teksta (krajem aprila 2018), izvršni organi skupštine, koji su nestrpljivo insistirali na urgentnosti registracije stambene zajednice, odnosno na hitnosti izbora profesionalnog upravnika, nisu pozivali stanare na novi sastanak, niti su ih na neki drugi način informisali kakva je situacija u vezi s tim pitanjima, posebno u vezi naloga komunalne inspekcije (od pre 2 i po meseca!) da skupština stanara "...u roku 15 dana od dana dobijanja dopisa sa preporukom, izvrši registraciju...". Tako su, po već ko zna koji put, demonstrirali svoju neozbiljnost i nesposobnost u upravljanju stambenom zajednicom, a takođe i nepoštovanje skupštine stanara, odnosno svojih komšija. Za protekle tri (3) godine mandata, zastupnica i njena ekipa praktično ništa nisu učinili na poboljšanju funkcionalnosti i estetskog izgleda ulaza, odnosno na povećanju ukupnog kvaliteta zajedničkog prostora.

Opisani način upravljanja u realnoj skupštini stanara je, sa organizacionog i praktičnog aspekta, vrlo blizak konceptu profesionalne uprave. Može se povući analogija: profesionalna zastupnica stalno zaposlena u JKP "Stan" i istovremeno zastupnica za desetinu zgrada naspram profesionalnog upravnika zaposlenog kod organizatora profesionalnog upravljanja, takođe zaduženog za desetine zgrada. Način i rezultat rada takozvane profesionalne zastupnice iz JKP "Stan" u periodu od 1 godine i 4 meseca njene uprave po novom Zakonu (što je vreme dovoljno za proveru tog modela upravljanja u praksi), može poslužiti kao svojevrsna projekcija s obzirom na očekivanje stambenih zajednica u smislu šta može ili ne može da ponudi profesionalna uprava. Možda induktivni pristup u interpretaciji zbivanja u konkretnom primeru zgrade u kojoj živim nije univerzalno relevantan, ali je indikativan. Iz iskustva opisane skupštine stanara, demonstriran je jedan model "profesionalnog" upravljanja u sprezi s unutrašnjom manipulacijom skupštinom i nedovoljnom zainteresovanošću stanara za upravljanje; model koji nije generisao dobre rezultate za stanare. Možda bi rezultati za većinu skupština stanara bili povoljniji da se država potrudila da u novom Zakonu podrži takozvane "obične" upravnike, ljude iz reda stanara, umesto što je inaugurisala i podržala profesionalnu upravu i profe-

sionalne upravnike. Da li bi upravljanje i održavanje stambenom zajednicom bilo efikasnije da je država na isti način podržala one koji žive u zgradi, koji poznaju svoje komšije; one koje komšije poznaju? One koji su upućeni u konkretne probleme održavanja i uprave u svojoj zgradi. One koji imaju entuzijazma i dovoljno znanja da sa svojim komšijama pronalaze optimalna rešenja.

Ovaj tekst je otvorio neka pitanja i dileme. Odgovore nije ponudio. Samo teme za razmišljanje. Možda je jedna od najvažnijih odnos skupštine stanara i profesionalne uprave. Da li zaista mislimo da je profesionalna uprava i profesionalni upravnik (koji ne živi u "našoj" zgradi a zadužen je za poslove upravljanja i održavanja u više desetina zgrada) dugoročno i adekvatno rešenje za zajedničke i kolektivne probleme stanovanja? Da li je realno očekivanje da će stanarima biti od pomoći preopterećeni, poluzainteresovani profesionalni upravnici i indiferentna profesionalna uprava? Ili je odgovor možda pre u preuzimanju aktivne odgovornosti stanara kroz negovanje senzibiliteta za samoorganizovanje i razvijanje solidarnosti u pitanjima upravljanja i održavanja zgrade? Mišljenja sam da je političko osvešćenje članova skupštine stanara (u smislu politike na distanci od države, politike na strani ljudi, politike "od dole", a ne na tragu partijskih politika ili politikâ države) bazična pretpostavka za delatno samoorganizovanje na principima samouprave i saradnje. To, s jedne strane, podrazumeva zauzimanje beskompromisnog stava prema pojavama podsticanja unutrašnjih podela i nesloga, a s druge strane, aktivan angažman na planu kreiranja uslova za efikasno interno i eksterno funkcionisanje skupštine. Drugim rečima, za razvoj upravljačkih sposobnosti usmerenih na povećanje kapaciteta za uspešno horizontalno i vertikalno organizaciono i funkcionalno povezivanje, i osposobljavanje za sticanje kredibiliteta za komunikaciju sa različitim nivoima političkih i privrednih institucija. Sa lokalnim i gradskim upravama i samoupravama, odnosno sa privrednim subjektima i drugim društvenim akterima od uticaja na mogućnost uspostavljanja dijaloga i/ili pregovora za iznalaženje primenljivih predloga i rešenja za unapređenje kvaliteta stanovanja i upravljanja u skupštinama stanara.

Imajući u vidu da su slabosti bazičnih problema upravljanja, održavanja i međusobnih odnosa stanara u skupštinama veoma slični, iznova se nameće pitanje da li bi udruživanje stambenih zajednica u jedinstvenu asocijaciju na nivou Grada, možda moglo da omogući efikasnije rešavanje takvih i drugih kolektivnih problema koji se javljaju unutar skupština stanara?

Како смо дошли до принципа и критеријума отворености месних заједница за грађане и њихова удружења

МЕСНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ КАО НОВА МЕСТА?

Пут који смо као удружење грађана Група за концептуалну политику (ГКП) прешли да бисмо стигли до јавног апела и захтева за отварање месних заједница за грађане и њихова удружења у Новом Саду, био је дуг, и коначно смо стигли до тачке формирања *принципа за усвојивање и нормативно усвајање кришеријума и процедуралних оквира за привремено и привремено коришћење простора месних заједница за удружења грађана и организације цивилног друштва*. Четири последње године, ГКП ради на повезивању и самоорганизовању станара и грађана локалне заједнице како би на заједничким основама решавали проблеме везане за становање и одржавање зграда, као и за друге проблеме са којима се суочавају у својим локалним заједницама. Основне институције државе које су на располагању грађанима и станарима у локалним заједницама јесу месне заједнице (МЗ) и, било да их сматрамо најнижим обликом власти у локалним самоуправама или пак највишим у локалним заједницама, оне су по Закону о локалној самоуправи, недвосмислено, органи месне самоуправе који су успостављени ради задовољавања потреба и интереса локалног становништва. Тако се у наведеном периоду рад ГКП-а на охрабрењу грађана да покрену локалне иницијативе одвијао пре свега у месним заједницама, како кроз организацију јавних догађаја и “Јавних скупштина станара” на којима су конкретни проблеми грађана решавани, тако и путем покретања **зборов грађана – инструмената** непосредног учествовања грађана у одлучивању и управљању јавним пословима од заједничког и јавног интереса у локалу.

ЧЕМУ МЕСНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ И У ЊИМА СТАМБЕНЕ КОМИСИЈЕ?

Наш рад се тиче питања становања и ревитализације месних заједница као основних органа локалне самоуправе у којима и проблем становања треба да има место разматрања и решавања. И то посебно након доношења новог Закона о становању (децембар 2016.) који је поље управљања стамбеним заједницама у великој мери професионализовао и тиме га додатно удаљио од станара, за које сматрамо да треба да буду охрабрени да одлучују о управљању и одржавању зграда у којима живе. У оној мери у којој су станари удаљени од ове реалне тачке преузимања одговорности и ангажовања, толико су непрофесионални управници зграда, углавном бивши председници скупштина станара, удаљени од институција локалне самоуправе, укључујући месне заједнице. У периоду пре доношења новог Закона, редовна пракса месних заједница била је да позива на састанке председнике скупштина станара са територије коју обухвата, како би окупљени на једном месту разговарали о проблемима везаним за област становања. Данас савети месних заједница на спонтан начин учествују у спровођењу новог Закона о становању тако што додатно маргинализују непрофесионалне управнике стамбених заједница не организујући састанке са њима, и тиме раде на сепарацији актера у пољу становања коју је Закон успешно поставио. Већина професионалних управника стамбених заједница нема потребу за месним заједницама јер имају своје организаторе управљања (приватне фирме), али су станари и непрофесионални управници више него икада удаљени од институција локалне самоуправе, а пре свега од месних заједница. А потреба итекако постоји.

У том смислу, један од предлога ГКП-а за ревитализацију месних заједница јесте и покретање идеје да се у овим органима локалне самоуправе који у својим статутима имају могућност оснивања комисија по различитим питањима, оснује и *стамбена комисија*, која би окупљала све поменуте, и у овом тренутку *подељене* актере из поља становања. На једној од “Јавних скупштина станара” које можемо сматрати и претходником стамбених комисија у месним заједницама, прво јавно помињање ове идеје је за последицу имало да новоизабрани председник савета месне заједнице, Драган Пајић, који се иначе комшијама на овом скупу није представио, напусти њене просторије. О чему се тачно ради? У овој ситуацији конкретно, ради се о избегавању контакта са грађанима, посебно на јавним догађајима, како се изговореним речима и ставом не би морало ни на шта обавезати. Није ли јавна реч нешто што треба да обезбеди јавност рада месне заједнице, за коју је и статутом ове институције управо председник савета одговоран?

Шири контекст оваквог *политичког понашања* представљају избори за савете месних заједница који су одржани у јулу 2017. године и којима је Српска напредна странка преузела управљање и овим институцијама локалне самоуправе. Те изборе су опозиционе партије бојкотовале, делимично зато што су на председнике савета у претходним сазивима вршени отворени притисци да се не кандидују, а делом јер опозиционе партије више немају своје локалне одборе који би активно учествовали на овим изборима. Да се ради о урушавању партијског система и коначној тачки одсуства политике из партија, како на власти тако и опозиционих, сведочи затварање институција којима управљају. Било да је у питању страх од грађана у чијим иницијативама власт види искључиво опозициону политику или партијска лојалност која за последицу има узурпацију институција, постаје јасно да се ради о слабости система институција, партија и о кризи државе, а не о немоћи грађана. Посебно оних који сматрају да не морају партијски да се мобилишу нити да буду организовани од стране државе да би били политички активни.

ПАРТИЦИПАЦИЈА ГРАЂАНА ПО МЕРИЛИМА ДРЖАВЕ

Оно чему сведочимо јесте онемогућавање самоорганизованих иницијатива удружених грађана у локалним и месним заједницама, и затвореност институција државе за аутентичне потребе грађана. Из перспективе државне политике, учествовање грађана у раду институција како би остварили своја права могуће је или кроз чланство у партији или кроз *пројекте* које предузима и реализује сама држава. Тиме она одређује оквир и меру учешћа грађана и актуелни примери за то су: изненадно појављивање *Комисије за представке и предлоге грађана Новог Сада* у месним заједницама првих месеци 2018. године и позивање грађана да на њима изнесу проблеме са којима се суочавају (а председник *Комисије*, Марко Јовановић, је одборник који је 2017. године спречио одржавање *збора грађана* у МЗ “Југовићево”); а затим и пројекат “Нова места” *Фондације Нови Саг 2021* и њених сарадника која спроводи пројекат *Евројске иницијативе културе* у Новом Саду, путем којег сарађује са месним заједницама радећи на партиципативности грађана у локалним заједницама и на децентрализацији културе, као и са саветима месних заједница који иначе

▶ врше селекцију грађана и удружења на оне који могу да користе просторије месних заједница и оне којима то није дозвољено. И ови оквири би били на месту, уколико у Србији не би постојала удружења грађана и цивилно друштво који су на ванпартијски и вандржавни начин ангажовани у раду с људима у локалним заједницама. У овом тренутку, град и држава се на активан начин оглушују на предлоге који долазе из сектора цивилног и грађанског друштва.

КА ПРИНЦИПИМА И КРИТЕРИЈУМИМА ОТВОРЕНОСТИ МЗ

Иако смо сведоци *заштита* државе и њених институција за грађане, и даље је пуноважно питање шта људи могу да ураде када се суочавају и са оваквом државом и њеним институцијама. Током јесени 2017. године, на више десетина послатих дописа – позива на састанке и молби за уступање просторија месних заједница за повремено коришћење – примили смо свега два одговора од два председника савета МЗ-а (од поменутог Драгана Пајића из МЗ “Југовићево” и Данета Басте из МЗ “Омладински покрет”) и то оба негативна. Али не и одобрење термина за коришћење просторија месних заједница и одржавање јавних догађаја на којима бисмо разговарали са комшијама о акутним проблемима у њиховим локалним заједницама. Један од одговора је чак садржао оцену да све што ми предлажемо и желимо да радимо у месним заједницама, њен савет већ ради. То је свакако ироничан одговор одбијања овакве иницијативе, јер је добро познато да су месне заједнице у Новом Саду поткапациране и да ретко успевају да задовоље постојеће локалне потребе грађана, а не још и да подстичу њихов развој. Након ускраћивања и одговора и термина, одлучили смо да се обратимо институцијама извршне власти у Новом Саду, које имају везе са радом месних заједница, и овде наводимо кораке које смо предузели:

- *Сасијанак у Отвореној канцеларији Одсека за ујавни послови* Града Новог Сада, у којој нас је, између осталих запослених, дочекао и бивши председник МЗ “Омладински покрет”, Марко Мирковић, на чијој територији наше удружење има своје седиште. Иако је месном заједницом председавао у више мандата, нас је одвраћао од рада на њиховој ревитализацији, сматрајући да оне немају никакву моћ нити значај за локалну средину.
- *Сасијанак у Отвореном кабинету Градоначелника Новог Сада* са једним од његових помоћника, Иваном Силером, такође бившим председником МЗ “Јужни Телеп”, који нас је уверавао да постоји документ о приоритетним корисницима месних заједница и да га потражимо у надлежној Управи за опште послове. Иако се ова сугестија може учинити конструктивном, покушај разговора о начинима отварања месних заједница се завршио његовом опаском да уколико желимо промену треба да их победимо на изборима.
- *Писмене молбе за сасијанке*: са начелником Управе за опште послове која у свом саставу има сектор који се бави месним заједницама, Бориславом Дунђерским, са начелницом Управе за имовину и имовинско-правне послове, Браниславом Баљошевић, и са Чланом Градског већа за управу и прописе, Миланом Ђурићем. Писмени одговор смо примили само од начелника Управе за опште послове, али не и прихватање позива на састанак, који нас је у допису обавестио да су месне заједнице *индиректни корисници Градске управе за опште послове, али Градска управа за опште послове не врши надзор над радом месних заједница и оне су самосталне у свом раду*. Без надзора и надлежности, а додајемо и заинтересованости, јер нас је вратио на комуникацију са саветима месних заједница, што је прва тачка проблема поводом којег смо му се обратили.

- *Захтев за јавној информацији од јавној значаја* *Заштитнику грађана Града Новог Сада* којим смо затражили поменути документ о приоритетним корисницима просторија месних заједница. Одговор Заштитника грађана нас је упutio опет на Управу за опште послове, којој смо такође испоставили *захтев за јавној информацији од јавној значаја* и добили одговор да такав документ не постоји. Потрагу за документом смо наставили слањем истог захтева већу (Члану градског већа за управу и прописе) и Градоначелнику Милошу Вучевићу. Одговор је био исти – документ којим се регулише употреба просторија месних заједница и приоритетни корисници тих просторија – **не постоји**.
- Сходно овом *испитувању*, заједно са Омладинским центром ЦК13 упутили смо допис “*Јавно обраћање и позив на јавни сасијанак Члану већа задуженом за културу и новом немоћношћу партиципације грађана и удружења грађана у раду месних заједница на територији Новог Сада*”, Члану већа за културу Далибору Рожићу, јер је он председник Надзорног одбора *Фондације Нови Саг 2021* која спроводи пројекат “*Нова места*” у месним заједницама с циљем да га обавестимо и позовемо да јавно реагује јер удружења грађана немају приступ овим институцијама локалне самоуправе. Одговор од Члана већа за културу на јавни позив нисмо добили.
- И коначно, заједно са ЦК13, предложили смо *принципе за успостављање и нормативно усвајање критеријума и процедуралних оквира за привремено и повремено коришћење простора месних заједница* – а први принцип гласи: **Удружења грађана морају имати једнако право на коришћење термина и просторија месних заједница**. Предложени принципи за будуће формирање критеријума и документа за отворено и транспарентно коришћење просторија месних заједница део је “*Отвореној писма и апела за отварање месних заједница за грађане и њихова удружења на територији Општинске Нови Саг*”, које смо упутили на адресе 47 месних заједница, Градоначелнику, члановима Већа, начелницима надлежних Управа, директору и запосленима у *Фондацији Нови Саг 2021*, којим смо их позвали да се у интересу својих грађана, удружења грађана и организација цивилног друштва, изјасне и донесу одлуку која ће допринети једнакости у коришћењу термина, простора и других ресурса месне заједнице.

Одговор кабинета Градоначелника на *Отворено писмо* који смо примили, искључиво је захтев за формализацијом (печатом, потписом) овог политичког документа и апела за побољшање рада конкретних градских институција, а никако и политички одговор и израз политичке воље да се проблем о ком говоримо узме у разматрање. Представници сектора за партиципативне пројекте *Фондације Нови Саг 2021* су одговорили мејлом и тражили контакт особе да би заказали састанак, иако је он мејлом већ могао бити предложен и заказан. Како год, састанак смо организовали и одржали, и једино око чега смо се сложили је да представници *Фондације* формулишу свој одговор писменим путем и да нам га потом пошаљу. Кратак допис смо примили и у њему једино што реферише на месне заједнице гласи: “... *подржавамо иницијативу да се месне заједнице отворе за нове културне активности као мале културне станице-сателити*.” Проблем затворености месних заједница за удружења грађана није узет у обзир, што сведочи о непостојању интереса да се предлози удружења грађана за отварање месних заједница према грађанима и њиховим удружењима уваже и да се на томе убудуће ради. Уместо тога, *Фондација* подржава културне активности у месним заједницама као *малим културним станицама-сателитима*, како су месне заједнице назване у пројекту који управо она спроводи. Дакле, *Фондација* је овим дописом подржала само соп-

ствене активности, а не рад организација цивилног друштва. У потпису: Немања Миленковић, директор *Фондације Нови Сад 2021 – Европска престоница културе*.

Иако је *Отворено писмо* послато на ипак ограничен број адреса, ово сумирање досадашњих активности на отварању

месних заједница за грађане и њихова удружења представља и апел на заинтересовану јавност (за појединце, организације, институције) да се изношењем својих проблема и потенцијалних решења овој акцији прикључе.

Бранка Турчић

ОТВОРЕНО ПИСМО И АПЕЛ ЗА ОТВАРАЊЕ МЕСНИХ ЗАЈЕДНИЦА ЗА ГРАЂАНЕ И ЊИХОВА УДРУЖЕЊА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ НОВИ САД

Отворено писмо и апел за отварање месних заједница за грађане и њихова удружења на територији општине Нови Сад свим наведеним инстанцама власти и њеним институцијама упућују удружења грађана Група за концептуалну политику и Омладински центар ЦК13 из Новог Сада, чије су активности посвећене подршци грађанима и сензибилизацији јавности и јавних установа за проблематику непосредног учешћа грађана у одлучивању и организованом ангажовању у локалној заједници, кроз месне заједнице. Као организације цивилног друштва које су настале на аутентичним потребама грађана наша удружења развијају пројекте чије активности унапређују друштвени и културни живот локалних заједница почевши од проблема становања, стамбених и локалних заједница.

Рад наших удружења је у функцији стварања услова за учешће организација цивилног друштва и грађана у процесима одлучивања у локалним самоуправама, што је у складу са политиком Републике Србије у процесу придруживања Европској унији, а на темељу прихваћених међународних обавеза, докумената и повеља којим се Република Србија обавезује на развој и јачање јавно-цивилног партнерства и оснаживање цивилног друштва. Сматрамо да је неопходна департизација и ревитализација јавне и локалне управе и самоуправе на свим нивоима и да је, у том смислу, отворена комуникација институција и грађана, месних заједница и грађана у самом темељу идеје оживљавања и развоја локалне самоуправе у политичком систему наше земље и уопште реформе јавне управе у Србији. Мишљења смо да директна демократија грађана започиње на нивоу локалне самоуправе и стога месне заједнице сматрамо важним како за грађане, тако и за наш рад и активизам.

Међутим, супротно њеној нормативно дефинисаној улози (у Уставу, Закону о локалној самоуправи, Статуту града Новог Сада), месну заједницу данас карактерише њена функција преважно административне и просторне логистике за локалне одборе политичких партија на власти, иако би месна заједница требало да буде интересна заједница свих грађана на њеној територији, а у служби задовољавања њихових аутентичних социјалних, комуналних и других заједничких потреба.

Искуство сарадње наших удружења са месним заједницама показује да та сарадња није увек имала узлазну путању и није била у интересу грађана. Тај тренд је посебно уочљив од прошлог лета (јул, 2017), након одржаних избора за савете и надзорне одборе месних заједница у Новом Саду чије мандате су у апсолутном обиму освојили кандидати Српске Напредне

ОТВОРЕНО ПИСМО И АПЕЛ УПУЋЕНИ СУ:

- САВЕТИМА И ПРЕДСЕДНИЦИМА САВЕТА 48 МЕСНИХ ЗАЈЕДНИЦА У ОПШТИНИ НОВИ САД
- ГРАДОНАЧЕЛНИКУ НОВОГ САДА МИЛОШУ ВУЧЕВИЋУ
- ЧЛАНУ ГРАДСКОГ ВЕЋА ЗА УПРАВУ И ПРОПИСЕ МИЛАНУ ЂУРИЋУ
- НАЧЕЛНИКУ ГРАДСКЕ УПРАВЕ ЗА ОПШТЕ ПОСЛОВЕ БОРИСЛАВУ ДУЊБЕРСКОМ
- ШЕФУ СЕКТОРА ЗА ПОСЛОВЕ МЕСНИХ КАНЦЕЛАРИЈА И МЕСНИХ ЗАЈЕДНИЦА ПРИ УПРАВИ ЗА ОПШТЕ ПОСЛОВЕ РУЖИЦИ КАЛОПИЋ
- НАЧЕЛНИЦИ ГРАДСКЕ УПРАВЕ ЗА ИМОВИНСКЕ И ИМОВИНСКО-ПРАВНЕ ПОСЛОВЕ БРАНИСЛАВИ БУЉОШЕВИЋ
- ЧЛАНУ ГРАДСКОГ ВЕЋА ЗА КУЛТУРУ ДАЛИБОРУ РОЖИЋУ
- ДИРЕКТОРУ ФОНДАЦИЈЕ НОВИ САД 2021 НЕМАЊИ МИЛЕНКОВИЋУ
- ЧЛАНОВИМА ФОНДАЦИЈЕ НОВИ САД 2021, СЕКТОР ЗА ПАРТИЦИПАТИВНЕ ПРОЈЕКТЕ МИЛИЦИ НИКОЛЕТИЋ РАШКОВИЋ И ЛАЗАРУ ЈОВАНОВУ
- САВЕТНИКУ ПРОЈЕКТА НОВИ САД – ЕВРОПСКА ПРЕСТОНИЦА КУЛТУРЕ У СЕКТОРУ ЗА ПАРТИЦИПАТИВНЕ ПРОЈЕКТЕ КРИСТИЈАНУ ПОТИРОНУ
- МЕДИЈИМА У НОВОМ САДУ, БЕОГРАДУ И СРБИЈИ

Странке (СНС), а веома се заоштрио са почетком кампање за београдске локалне изборе.

Полазећи од тих момената ми уочавамо феномен који називамо *затварање месних заједница*. Основно обележје затварања месних заједница јесте прекид комуникације са грађанима и њиховим удружењима и опструкција рада месних заједница од стране партијских политика. Председници савета неких месних заједница, истовремено чланови СНС-а, без икаквог образложења не комуницирају са нашим удружењима. Неки од њих дали су себи за право да не одговарају ни усмено ни писаним путем на преко двадесет званично упућених дописа и захтева за уступање термина и простора за организовање и одржавање јавних догађаја, као што су трибине и јавне дискусије, те сматрамо да је угрожен јавни карактер рада месних заједница за који су одговорни председници савета сходно статутима ових институција. Такође су игнорисали и мноштво наших предлога за међусобно упознавање и за успостављање тешње сарадње између месне заједнице и наших удружења, чиме смо ограничени у могућностима да остварујемо своја законом омогућена права, а такође је и реализација планираних пројектних активности наших удружења озбиљно доведена у питање. Наше искуство затворености месних заједница кореспондира и са последњим **извештајима међународних установа да је у Србији на снази ограничавање и појачано гашење људских права, демократских слобода и институција**.

Наши покушаји да комуницирамо са другим институцијама власти у Новом Саду поводом овог проблема, такође нису

► наишли на позитиван одговор. Начелник Градске управе за опште послове задужене за рад и месних заједница, Начелница управе за имовинске и имовинско-правне послове и Члан градског Већа за управу и прописе игнорисали су наше молбе за састанке како бисмо им проблем изложили. Захтев за информације од јавног значаја и одговор на њега нам је показао да **препорука о приоритетним корисницима месних заједница не постоји**, а на потрагу за овим документом нас је навео помоћник Градоначелника. Оно што је занимљиво је да су нас у Отвореној канцеларији Града као и у Отвореном кабинету Градоначелника дочекали бивши председници савета месних заједница који су нас одвраћали од покушаја отварања месних заједница за грађане иако су њима председавали у више мандата.

У овом контексту, **Фондација Нови Сад 2021**, задужена за спровођење пројекта **Европске престонице културе** у Новом Саду, спроводи и програме ("Нова места") који се такође дотичу месних заједница и партиципативности грађана у локалним заједницама кроз њихов рад. У овом тренутку, у раду Фондације на партиципативности грађана и децентрализацији културе у Новом Саду видимо парадокс, јер сарађује са саветима месних заједница, њиховим члановима и председницима, који врше селекцију грађана и удружења грађана на оне који могу да користе просторије месних заједница и оне којима то није дозвољено. Што је још алармантније, сматрамо да је угрожено право грађана да учествују у раду месних заједница и да користе њихове инструменте за непосредно управљање јавним пословима од заједничкој и ојшине интереса за локално становништво попут зборовна грађана и иницијатива, које је загарантовано Статутом града Новог Сада и Законом о локалној самоуправи. Сматрамо да је тиме процес партиципативности кроз ове институције локалне самоуправе запречен, и ми скрећемо пажњу и вама и јавности да је спровођење пројекта Европске престонице културе у Новом Саду тиме стављено под велики знак питања.

Мишљења смо да су нама, као удружењима, месне заједнице затворене будући да један сегмент микрополитике наших удружења карактерише настојање да отварамо месне заједнице и да реализујемо њене потенцијале у мери коју пружа Закон о локалној самоуправи, па и шире, будући да Закон не забрањује да грађани артикулишу и промишљају могућност формирања и другачијих облика месне самоуправе који би адекватније одговорили на потребе грађана на територији месне заједнице. Али у јединицама локалне самоуправе данас за тај вид иновативне друштвене праксе и, уопште, за концепт шире колективне интерактивности, не постоји потребна спремност, иако су у питању демократске вредности и иновативни пројекти за грађане и за удружења који захтевају дугорочан и активан ангажман.

Будући да имамо различита искуства са отвореношћу месних заједница, **наш принципијелни захтев јесте да месне заједнице буду отворене за грађане и удружења грађана** у оквирима њихове законом предвиђене улоге (што сада није случај), а да, при томе, та отвореност не зависи од добре воље појединаца у њиховим органима. Такође, сматрамо да сва питања која се односе на послове и уређење рада месне заједнице, а која су обухваћена њеним статутом, треба ближе да се уреде путем правилника о раду месне заједнице, у чијем стварању треба да учествују грађани руковођени демократским принципом права грађана и њихових удружења на коришћење ресурса месне заједнице.

Одговори које смо успели да добијемо на питање на којим принципима почива доношење одлука о коришћењу термина, односно простора месне заједнице за поједине категорије грађана и њихова удружења, свде се махом на образложење да су Савети месних заједница аутономни у доношењу одлука, односно да су те одлуке *дискреционо* право председника и Савета

месних заједница. На тај начин модалитет тзв. дискреционог права усталио је недемократску праксу у месним заједницама да, мимо било каквих начелних договора и писаних правила, приоритетно право коришћења простора имају политичке партије, удружења пензионера и хуманитарне организације, и то на бази личног нахођења председника или Савета месне заједнице. Не спорећи право наведених организација на коришћење термина и простора, сматрамо да је оправдано поставити питање начина одлучивања о коришћењу ресурса месних заједница али на принципима директне демократије и добре управе који одговорност, правичност, транспарентност, владавину права и партиципативност претпостављају недемократским принципима ауторитарности и неограниченог личног права. У овом тренутку, принципи на којима се заснива пракса расподеле простора у месним заједницама где су неке групације грађана и удружења фаворизовани, а други у подређеном и неравноправном положају, пре су деспотски него демократски.

У том смислу, предлагемо успостављање и нормативно усвајање критеријума и процедуралних оквира за привремено и повремено коришћење простора месних заједница удружењима грађана и организацијама цивилног друштва, на основу следећих принципа:

1. **Удружења грађана морају имати једнако право на коришћење термина и просторија месних заједница.**
2. **Процедура расподеле термина у месним заједницама мора бити јавна и транспарентна.**
3. **Расправа о условима коришћења просторија месних заједница мора бити јавна, као и консултације са грађанима, становницима месних заједница.**
4. **Увид у распоред термина корисника просторија месне заједнице (табела/отворени календар) мора бити јаван.**
5. **Увид у документацију и одлуке о раду месних заједница и расподели термина мора бити јавно доступан.**

Позивамо Савете месних заједница на територији Града Новог Сада, градоначелника, Веће и његове чланове, као и за послене у Фондацији Нови Сад 2021, да се, у интересу својих грађана, удружења грађана и организација цивилног друштва, **изјасне и донесу одлуку која ће допринети једнакости у коришћењу термина, простора и других ресурса месне заједнице.**

Молимо председнике и Савете месних заједница да о овом предлогу извести грађане, удружења и организације на својој територији тако што ће ово отворено писмо истаћи на својој огласној табли.

У Новом Саду, 12. априла 2018.

Чланови и чланице удружења грађана:
Група за концептуалну политику
Омладински центар ЦК13

Прилог наговору на ново поимање јавности и јавног деловања

УПРАВЉАЊЕ ВАН РЕЖИМА ВЛАДАЊА

Пројекат “Локалне политике и урбана самоуправа” сам увек видео као наговор на преузимање иницијативе и непосредно ангажовање у локалној заједници. Питање је зашто оно често и остаје наговор, и тој теми смо доста посвећивали пажњу у претходним бројевима билтена Станар.

Одговор на ово питање би се могао тражити у историографском прегледу организовања локалне самоуправе на нашим просторима од зачећа самоуправљаног социјализма, од народно-ослободилачких одбора до развијеног система делегирања различитих интересних група у скупштини, па све до вишепартијског система у рецентнијој историји.¹ Какав год да је систем у питању, на нивоу управљања/одлучивања од суштинске је важности поставити питање да ли одговарајући политички систем предвиђа простор учешћа људи у јавном политичком животу, у ком обиму и на који начин. Наравно, деловање, ако стреми да буде политичко, мора бити и јавно – међутим, постоји један доживљај ове сфере политичког и јавног деловања које се у последње време везује за прерогативе професионалних политичара, а то значи оних који делују у оквиру политичких партија, свеједно да ли су на власти или у опозицији, да ли су у институцијама или нису. Прерогатив деле и јавне личности, стручњаци, из академских и осталих поља која им дају легитимитет да јавно говоре. Доживљај о коме је реч није субјективан, о чему сведочи скоро искључива присутност ових структура у медијима и институцијама. Већ дужи време сведочимо да је наш политички систем, у садржинском смислу, лишен политике (мишљења, аргументовања, идеја, инвентивности, конструктивних расправа) да је у јавности присутан говор прозаичности, да се критике упућују по принципу *ad hominem*, и да важне теме добијају ноту спектакла. Проблем је у томе што се овакво стање прелива и на остале интересне сфере: грађане, удружења грађана и иницијативе. Једно интимно или јавно цинично држање би

можда и могло да обесмисли ову ситуацију, да јој одузме легитимитет, али оно као такво не мења битно ништа, односно не мења друштвену реалност. Штавише, цинизам је чест дискурс и политичара, тако да је и цинизму одузета критичка оштрица, а стоичко држање се често показује као пребацивање одговорног делања на вечите друге или чекање на неко друго време.

Али, могли бисмо једног субјекта стоичког држања питати о томе шта је то у приватности што је вредно, а остаје ван јавности. Исто тако би могли питати “обичне” људе шта је оно што би њихов свакодневни живот учинило бољим (па макар и предвидивим, у смислу једне репетитивне, познате свакодневице). О овим стварима ћемо ретко слушати на телевизији или читати у новинама, јер као што смо већ споменули, не постоје друштвени механизми мотивисања људи да говоре из проблема, из онога што заиста мисле и са чим се суочавају, нема места обичних људи као почетне тачке за једно вођење политике. Отргнутост јавног дискурса од свакодневних проблема ствара друштвену стварност где нема “малих” људи и њихових борби, већ само “великих” тема, борби и људи. Одатле и важност једног наговора на иницијативу, на могућност да се интервенише у овако сужено поље јавности. Најприродније место овог редефинисања је у непосредном окружењу, локалној заједници где живимо и радимо. Наговор није исто што и мобилизација, оно је један предлог, позив, отвореност да се нешто уради заједно.

Из овог наговора који негује ГКП са својим пројектом чланови и чланице ЦК13 су покренули пројекат “Наша самоуправа”, а имајући у виду други члан Закона о локалној самоуправи: “Локална самоуправа је право грађана да управљају јавним пословима од непосредној, заједничкој и општем интереса за локално становништво, непосредно и преко слободно изабраних представника у јединицама локалне самоуправе, као и право и способност органа локалне самоуправе да, у границама закона, уређују послове и управљају јавним пословима који су у њиховој надлежности и од интереса за локално становништво.” Имајући у виду претходно назначен недостатак учешћа људи у јавним стварима, као велики задатак преостаје да се изграде методе које

ће охрабрити људе да активно учествују у локалној самоуправи, да искористе право да одлучују о питањима од локалног значаја и да се на тај начин обезбеди темељ демократизације друштва. Али овде се већ поставља питање у чему се огледа одлучивање. Већ наведени други члан Закона о локалној самоуправи представља напетост појма локалне самоуправе као способност и право непосредног одлучивања или посредством представника и још способност и право органа да управљају јавним пословима.

Овде нам је нарочито значајан момент непосредног учешћа грађана у локалној самоуправи. Како оно треба да изгледа и како треба да се спроводи? Законом се област непосредног учешћа дефинише оснивањем месних облика локалне самоуправе, као најнижих јединица локалног самоуправљања у виду месних заједница/четврти, а као основни инструменти непосредног одлучивања грађана предвиђени су: петиције, грађански зборови, иницијативе и самодопринос. Чак и да не улазимо у то да свако непосредно деловање укључује и некако одношење према држави остаје питање на који начин се људи непосредно ангажују тамо где државе можда и има најмање – у комшилуку, шта раде када имају заједничке проблеме? Реч организовање и није само реч, већ начин деловања који носи потенцијал за једно самоуправљање. Ако тврдимо да је јавни дискурс отргнут од проблема обичних људи, да ли то значи да тих проблема нема? Овде не може помоћи дијалектика отуђења, са констатацијом да је на делу стварање јавног живота које је отргнуто од обичног живота и која га своди на ниво бомбастичности и превазилази хоризонт живота многих “обичних” људи. То добро знају и властодршци који поткупљују људе свакодневним стварима, материјалним добрима и новцем. Они управо рачунају на проблематичну свакодневицу и владају из њене беде. Хоризонт обичног живота је увек присутан, и можемо рећи да он представља сталну проблематичну константу.

Додатну тежину ове стварности продубљује и чињеница да се са урушавањем институција локалне самоуправе урушава и читава комунално-урбана инфраструктура, као и локални политички живот, јер институције нису места друштвеног решавања проблема људи,

¹ Ми се овде нећемо детаљно бавити системом самоуправног социјализма и развојем месне самоуправе. Развој месне самоуправе је детаљно приказан у делу “Анализа система месне самоуправе”, Петар Вујадиновић, СКГ, 2010.

► већ канали управљања људима и упућивања на државне процедуре. Са новим законом о становању је јасно ово наизглед контрадикторно откидање јавности од свакодневице, јер се у њему одрживост стамбеног фонда проглашава за ствар од општег и јавног интереса за коју су одговорни власници станова – обични људи – док је улога органа локалне самоуправе далеко флуиднија, у смислу да могу помоћи стамбеним заједницама фондовима и финансијским учествовањем или могу да имплементирају план одрживости кроз намет одржавања на терет становништва. Дакле, на делу је усидравање појма јавног добра као обавезе, намета, одговорности појединаца/грађана.

Можемо се сложити са законом да јавно добро подразумева и рачуна на

људе, јер је заиста потребно ново поимање јавности коју креирају сами људи, делујући из својих визура и потреба. Али се не можемо сложити са тим да се јавно добро исцрпљује у одговорности обичних људи, а да при том претпостављамо друштвено уређење у искључивом амбијенту какво је држава. Јер држава мисли одрживост с обзиром на очување услова управљања *као владања*, без мишљења о одрживости с обзиром на услове управљања *као одлучивања*. Одлучивање подразумева рад на задовољењу интереса свих оних којих су субјекти интереса у једном заједничком простору (мишљења и деловања) без потребе за било којом врстом учествовања у владању. Да ли је могуће управљање без владања? Мислимо да је могуће, и то у простору државе, у месним заједницама, схваћеним у

територијалном и институционалном смислу. Али оно захтева један заједнички рад људи који није мобилизација (у смислу неке примамљиве или принудне спољашњости) нити избори, јер је улог бољи животу у локалу, а то значи, бољи живот свих. Ако ово звучи саморазумљиво, како објаснити чињеницу да се људи ретко организују у својим месним заједницама. Саморазумљив одговор може лежати у чињеници да је на делу затвореност институција и њихових управника, али исто тако можемо рећи и да је у питању релативно мало искуство самоорганизовања људи, односно ретко коришћење законских инструмената одлучивања који су нам на располагању. Како подстакнути људе да ван режима владања управљају својим животима?

Озрен Лазич

Ко је затворио месне заједнице за грађане у Новом Саду?

ПАРТИЈСКО ДИСЦИПЛИНОВАЊЕ КОМШИЛУКА

Група за концептуалну политику (ГКП) месецима уназад упозорава да је Новосађанима ускраћено право на локалну самоуправу, да се политика противзаконито умешала у рад месних заједница и да је одатле прогнала цивилно друштво и грађане који се удружују у борби за сопствени интерес. ГКП је удружење грађана које се бави грађанским активизмом и на терену локалне самоуправе се налази већ неколико година бавећи се проблематиком становања, а из искуства упозорава на погоршање у односима између цивилног друштва и месних заједница које више од пола године уназад не спроводе своју основну функцију, не одговарају на дописе и противзаконито укидају јавност рада.

– Ми смо се уверили у ово што кажемо и тврдимо да су месне заједнице отете људима, да у њима постоји искључиво партијска мобилизација грађана и да партија на власти и њени коалициони партнери у граду узурпирају аутономију месних заједница и њихових органа одлучивања и управљања – упозорава ГКП.

У медијским наступима протеклих месеци упозоравали су да се ситуација у Новом Саду погоршала од последњих избора за савете месне заједнице, одржаних у јулу 2017. године, што је за последицу имало затварање тих простора за све аутономне иницијативе грађана. Тим поводом у Медија центру Војводине крајем фебруара организована је и трибина “Партијска узурпација месних

заједница”, на којој су говорили Радомир Лазовић, члан Иницијативе Не да(ви)мо Београд и Зоран Гајић и Бранка Ђурчић, чланови Групе за концептуалну политику. ГКП се након трибине јавности обратила саопштењем у којем је подсетила да се Република Србија бројним документима обавезала на сарадњу са цивилним друштвом, између осталог и оснивањем Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом.

– У том смислу ово затварање месних заједница представља изневеравање духа свих тих споразума и смерница, пошто је ниво непосредног учешћа у локалној самоуправи терен који припада искључиво грађанима и њиховим иницијативама које нису и не смеју бити, ни на самим изборима на овом нивоу власти, партијски одређени. Сматрамо тај ниво учешћа грађана простором за деловање цивилног друштва и удружења грађана, а избори за савете месних заједница нису једини начин учешћа грађана на локалном нивоу у политичком животу заједница којима припадају – истакнуто је у саопштењу.

ЛУТАЊЕ ПО ИНСТИТУЦИЈАМА

Између осталог, на трибини је оцењено да је опозиција дигла руке од месних заједница и да је грађанима преостало једино да се самоорганизују и покушају да преузму месне заједнице, које им по

закону и припадају. Тек на тај начин, поново би се вратиле својој правој намени – да грађани у њима задовољавају потребе од непосредног заједничког интереса.

Бранка Ђурчић је на трибини изнела искуство Групе за концептуалну политику истакавши да, иако је СНС у Новом Саду на власти од 2012. године, до заостравања долази тек 2017. године, након формирања нових савета месних заједница. Њима је у периоду од неколико месеци безуспешно послато преко 20 захтева за контакт и сарадњу, од чега је пристигло свега два одговора и то негативна, додала је.

– Наши увиди и рад на терену говоре у прилог томе да Град Нови Сад крши Закон о локалној самоуправи и то у његовој најбитнијој тачки, а то је да је локална самоуправа законом дефинисано право грађана да управљају пословима од непосредног заједничког и општег интереса за локално становништво. Грађани су ускраћени за то право. Поготово је то важно за Нови Сад, јер је он заправо једна општина у којој власт није децентрализована кроз месне заједнице. Чак је овим партијским запоседањем управо и централизована – навела је она. Ђурчић је рекла да им је у Градској управи за опште послове, која је задужена и за рад месних заједница, речено да су савети месних заједница аутономни у доношењу одлука.

– Начелник Градске управе за опште послове, задужен за рад и месних зајед-

ница, начелница Управе за имовину и имовинско-правне послове и члан Градског већа за управу и прописе игнорисали су наше молбе за састанке на којима смо желели да им предочимо проблем везан за месне заједнице. У кабинету градоначелника су нас дочекали бивши председници савета МЗ који су нас, или одвраћали од покушаја да месне заједнице отворимо за грађане, иако су њима председавали у више мандата, или су нас једноставно позвали да их победимо на изборима – навела је она.

Зоран Гајић је подсетио да је област становања доживела озбиљне промене доношењем новог Закона о становању за чије спровођење је задужена локална самоуправа. И управо ту је, каже, проблем, јер је локална самоуправа заказала.

– Да ли су дошли нови кадрови или је ситуација у друштву заостренија, па су и они обазривији? Или су одлучили да се затворе према грађанима и њиховим аутентичним потребама? Месна заједница је највиши орган локалне самоуправе за одређену територију иако је, гледано из перспективе власти, то најнижи орган локалне самоуправе – рекао је Гајић.

ПАРТИЈСКА МОБИЛИЗАЦИЈА ВЛАСТИ

Гајић је оценио да такво затварање месних заједница представља изневеравање свих споразума и смерница, подсетио да је ниво локалне самоуправе терен који припада искључиво грађанима и њиховим иницијативама и који ни на изборима не сме бити партијски одређен, те да партијска припадност чланова Савета МЗ мора бити њихова приватна ствар. Такође, Гајић је истакао и да је јавна тајна да су многи кандидати из ранијих савета месних заједница били спречавани и упозоравани да се не кандидују на изборима 2017. године, да је било различитих притисака, те да су опозиционе партије одустале одучешћа на тим изборима, па је СНС са коалиционим партнерима потпуно преузела МЗ, а затим их затворила за грађане.

– Мислим да је то тактички потез. Партијска мобилизација на нивоу локалне самоуправе је проблематична зато што људи који партијски седну на та места, слушају партијске налоге, а не глас грађана нити ће се бавити локалном заједницом док год то не буде у интересу централе странке. Имамо индиције и да се крши Закон о пребивалишту, зато што се на одређене адресе пријављују људи само да би се кандидовали, ушли у савете и преузели управљачке функције у месним заједницама, иако ту не живе. Срећемо људе који не станују у нашој средини, а представници су наших заједница – казао је Гајић.

ФАНТОМСКА ОДЛУКА

Бранка Ђурчић из Групе за концептуалну политику упозорила је да се у контактима са месним заједницама често помиње некаква препорука о приоритетним корисницима њихових просторија, на основу које се грађанима и организацијама цивилног друштва ускраћује право на коришћење истих простора.

– Захтевом за информацију од јавног значаја сазнали смо да Градска управа за опште послове није у поседу тог документа, али се он упркос томе стално провлачи као аргумент. Стално се потура да постоји препорука по којој политичке партије, односно њихови локални одбори, пензионерска удружења и хуманитане организације имају предност коришћења простора МЗ. Сви остали су у милости Савета МЗ и њихових такозваних аутономних одлука – навела је Ђурчић. Поручила је и да ће ГKP наставити да истражује и дође до коначног одговора постоји ли заиста такав документ или не и шта у њему стварно пише.

ОСУЈЕЊЕ

Група за концептуалну политику упозорава да, Закон о локалној самоуправи, Статут Града Новог Сада и статути месних заједница прописују формалне начине на које грађани могу да се укључе у рад својих месних заједница и институција града.

– Ту су референдум, самодопринос, збор грађана и народна иницијатива. Али људи који се на локалном нивоу ангажују на један од ових начина, очигледно, представљају претњу за партијску мобилизацију, па поменути облици ангажмана доживљавају своје осујећење – наводи ГKP истичући да је неопходно успоставити отворене, демократске начине на које би људи могли да се активно укључе у рад МЗ, од слободног коришћења просторија, до слободног организовања комшија и њихових удружења, била она формална или не.

ИГНОРИСАЊЕ И САПЛИТАЊЕ

На трибини “Партијска узурпација месних заједница” могло се чути и неколико сведочења о непримереном односу савета месних заједница, са чиме су се сусрели чак и представници Фондације “Нови Сад 2021”. Тако је представник Фондације Лазар Јованов навео да су се они приликом реализације пројекта Нова места, који се односи на уређење јавних простора, доживели непријатно искуство.

– У једној месној заједници смо морали да предузимамо посебне мере како би се до краја спровео тај процес, јер је било незадовољства што су ту били неки који, по њима, нису смели да буду присутни иако су грађани те месне заједнице. То је један врло аутократски приступ – рекао је Јованов. Подсетио је да је идеја Фондације да у процес децентрализације културе, кроз концепт Културних станица, буду укључене и месне заједнице, те да очекује да им то што је оснивач Фондације Град Нови Сад буде од помоћи у будућности.

– Можда ћемо имати лакшу комуникацију са месним заједницама кроз Градску управу за опште послове, јер смо ми основани од стране Града, преко Културног центра НС, јер је заправо Фондација ћерка фирма КЦНС – рекао је Јованов. Алтернативни друштвени центар ЦК 13 такође је имао проблем у реализацији својих програма. Према речима Озрена Лазића, иако има сопствени простор, ЦК13 је желео да искорачи из уобичајених активности из домена културе и активизма, идејом да се њихово деловање прошири и на локалну заједницу.

– Идеја је била да окупимо комшије, да им се представимо, јер мислимо да нас људи који користе наш простор и програме већ добро познају, али је генерални утисак да многи људи не знају да постоји један независан алтернативни центар у њиховом непосредном комшилуку. Организовали смо трибину о месним заједницама, слали дописе представницима месних заједница, били смо у контакту са Саветом месне заједнице Житни трг, али нико из месних заједница нам се није одазвао. Анонимно нам је поручено да улазимо у поље где “ако уђемо, треба да се пазимо како прелазимо улицу”. Ми смо у политичкој блокади, а ти људи врше насиље тако што ћуте, не комуницирају са грађанима. Стварно се ради о узурпацији закона и институција – навео је Лазић.

Конференција за новинаре и трибина “Партијска узурпација месних заједница”, Медија центар Војводине, 26. 2. 2018.

▶ Пошто се опозиција у овом случају предала, сада се све своди на партијску мобилизацију власти, упозорио је Гајић истичући да се она спроводи с циљем да се на тим позицијама ништа не ради, јер се плаше самоорганизовања грађана, иако би управо став грађана требало да буде користан странкама у политичкој утакмици.

– То су волонтерске улоге, људи седе тамо по партијској дужности, заузимају место да се тамо не би ништа дешавало, да би неке ствари пролазиле незапажено, да људи не би могли да поставе питања. Заузврат добијају запослење у јавним предузећима – казао је Гајић. Оцењује да се одсуству демократије у партијама може доскочити једино иницијативама попут Не да(ви)мо Београд, које покрећу нови модел организовања грађана у коме ће се динамика и унутрашњи живот те асоцијације одвијати преко аутентичних иницијатива и удружења која су присутна на терену и препознају реално стање.

КРУЦИЈАЛАН ЗНАЧАЈ МЕСТА ЗА ОКУПЉАЊЕ

Радомир Лазовић из Иницијативе Не да(ви)мо Београд истакао је да је директан контакт с људима на терену неопходан, јер једино ту могу да се препознају прави проблеми и дође до одрживих решења. Управо покушајем да се приближе грађанима, Иницијатива НДМБГД је зимус изазвала револт власти у Београду и директну или индиректну забрану коришћења простора месних заједница за сусрете и разговоре с грађанима.

– Оно што смо ми ту препознали јесте један озбиљан страх власти од тога да ви дођете у директан контакт с људима. Зашто? Зато што тај контакт није контролисан. То су проблеми који уједињују људе, шта год они мислили о политичким опцијама и свему што се дешава на неком вишем нивоу. Ако хоћете да се бавите кључним проблемима града као што су саобраћај, становање, где ви то можете да радите? Можете у свом неком окружењу, али ако покушате да изађете у медије видећете да су они апсолутно банализовани, да један цео спектар медија служи да вас напада, блати, оптужује да сте издајници зато што покрећете та питања – каже Лазовић. Истиче да се таквим акцијама заправо демаскира власт и оно што она покушава да уради све време, а то је да се не бави стварним проблемима, да их некако стави испод тепиха, да пребације надлежности и одговорност, те да на крају уради онако како налаже политички, економски или неки други интерес.

– Оно што власт жели је да буде још горе и да и физички нестану та места окупљања. Морамо имати физичка места на којима се окупљамо, на којима разговарамо о томе какве односе желимо, експериментишемо с тим односима, видимо шта у њима не ваља. Можемо говорити и о томе да ти начини могу бити другачији, иновативнији, да можемо сада укључити различите приступе локалном организовању, али хајде да почнемо од овога што већ постоји – рекао је Лазовић. Оцењује и да је организација традиционалних партија превазиђена баш због тога што нема базу и што не црпи из грађана своје постојање, често не ре-

презентује никога или само сопствене интересе, односно интересе сукобљених политичко-економских група чија победа за грађане не значи заправо ништа. Поред коришћења месних заједница, грађанима су савезници и алтернативни простори у којима могу да се организују, сматра Лазовић, оценивши да само сарадњом ова два сегмента може да се очекује некакав напредак.

– Те ствари као ЦК 13, Друштвени центар, Инех филм или Магацин у Краљевића Марка у Београду су заиста нешто где се запате неке идеје и неки односи који се затим развијају. То да ћемо постићи неку критичну масу јавности није тако далеко. Нама је потребно неколико таквих места на којима ћемо моћи да тестирамо те идеје и онда да вршимо притисак даље да се ослободе ови простори. Не говоримо о једном друштвеном центру, говоримо о неколико њих, јер треба да видимо како да стварамо правичније друштво. Мислим да постоји огроман потенцијал да направимо неку промену – навео је Лазовић.

Трибина у Медија центру Војводине била је изузетно посећена, а своја искуства и виђење проблема изнели су бројни говорници: испред Омладинског центра ЦК13 Озрен Лазић, иницијаторке збора грађана у месној заједници “Југовићево” Детелинара Маја Мркић и Ружица Радловић, професионални лиценцирани управник стамбених заједница Добровоје Симић, као и чланови Фондације “Нови Сад 2021” Лазар Јованов и Милица Николетић Рашковић.

Далибор Ступар
новинар портала VOICE – Војвођанског
истраживачко-аналитичког центра

Razgovor sa upravnicima stambenih zajednica

PROFI UPRAVA ZA PROFI STANARE

Najvidljiviji i novinarskom spektaklu najzanimljiviji dio primjene novog zakona o stanovanju (ZOS) koji je na snazi od decembra 2016. godine je odredba prema kojoj su sve skupštine stanara (SS) dužne da se do određenog roka preregistriraju u stambene zajednice (SZ) i da na svoje čelo izaberu upravnike koji će zamijeniti predsjednike skupština stanara. U nacrtu zakona isprva je bila predviđena samo opcija da postoje *profesionalni* upravnici i, u njihovom odsustvu, *prinudni* upravnici, ali je trudom i zalaganjem udruženja i organizacija iz civilnog sektora (među kojima i GKP) ova odredba ublažena dopuštanjem da “preživi” i opcija prema kojoj bi na mjesto upravnika mogle doći i osobe odabrane iz redova samih stanara. Dakle, radi se o tome da upravnici sada upravljaju onim čime su donedavno predsjedavali predsjednici. Ovako je novim ZOS nastavljena neoliberalna ofanziva na sva područja života ljudi, pa je sada na red došla i sfera stanovanja. Ako želite ušminkati stvarnost i ublažiti efekte pune nezaposlenosti, idealno rješenje je da sve nezaposlene, penzionere (kategoriju stanovništva koja je među rijetkima sa koliko-toliko zagarantiranim, iako mizernim, primanjima) i ljude na socijalnoj skrbi, jednim szbrdazdolisanim zakonom preko noći pretvorite u – *profesionalne stanare*.

Nevrijeme koje traje već duže vremena naučilo nas je da to što se nešto zove državom ili na sebe lijepi etiketu “državnog” ne mora nužno da znači da to “državno” računa sa ljudima koje bi, makar nominalno, trebalo da štiti. Periferijske i poluperiferijske države češće su labave organizacije, skoro pa mreže servisnih djelatnosti koje stoje na raspolaganju kapitalu i nastoje da omoguće njegovu nesmetanu oplodnju. One su tek puki mehanizmi za raz-socijalizaciju javnih dobara (nekada društvene svojine) i njihovo prekončno pretvaranje u privatni kapital. U ovoj našoj ratom deindustrijaliziranoj i opljačkanoj zemlji za dalje čerupanje ostali su još samo penzioni sistem, zdravstveni sistem, snabdjevanje vodom i – stanovanje, tako da, gledano sa pozicije države i njenog štićenika kapitala, sve ovo, uključujući i jedan ovoliko nakaradan zakon kakav je ZOS – itekako ima smisla.

U svom nastojanju da, poslije sada već više od godinu dana njegove primjene, razmijenimo svoja mišljenja sa onima koji

su na najneposredniji način bili u dodiru sa ZOS i njegovim odredbama, izašli smo na teren i popričali sa ljudima koji su se, zbog ovih ili onih razloga, latili zahtjevne funkcije upravnika SZ i svima postavili nekoliko pitanja. Inspiraciju za razgovor sa našim komšijama dobili smo u prethodnim razgovorima sa aktivistkinjom i predsjednicom SS (a kasnije i licenciranom upravnicom) Ljubinkom Pejčić iz Beograda, a u intervjuima je učestvovalo četvoro upravnica/ka iz našeg neposrednog okruženja: Ružica Radulović iz ulice Stevana Divnina Babe, Vesna Bagaš, profesionalna upravnica koja radi za firmu “Viledis”, Ozren Lazić, upravnik SZ u Balzakovoj ulici i Velibor Kuzmanović, upravnik SZ iz Bulevara Jovana Dučića.

ISKUSTVA SA SS/SZ

Različiti su porivi zbog kojih se netko poduzima odgovornog posla upravljanja SZ, ali zajedničko za sve odgovore, na kom god kraju spektra aktivista-“profesionalac” se nalazili jeste da – time *nitko drugi nije htio da se bavi*. Za **Ozrena Lazića** ulazak u priču oko upravljanja bio je ujedno i prilika da se “poblize upozna sa vođenjem zgrade i da radi sa ljudima” i da na taj način napravi ulaz u “problematiku stambenih politika”. Podrška koju on doživljava od ostalih stanara daleko je od nečega što se može smatrati uređenim, i više je riječ o “subjektivaciji kroz određeni problem”. Upravo ta subjektivacija kroz problem nešto je što navodi i **Ružica Radulović** kada kaže da je problematikom SZ iz svog ulaza počela ozbiljnije da se bavi poslije izbijanja “problema koji su počeli da se pojavljuju prilikom pokušaja da se postavi bazna stanica” na zgradi u kojoj je jedan od četiri ulaza i ulaz u kome ona živi sa svojom porodicom. Ti problemi pokreću i ostale stanare, ali nekako su svi ostali na tom da su *načelno* složni oko toga da problemi treba da se riješe, samo što kod konkretne realizacije nema nigdje nikoga: “mislim da je to klasičan odnos – čim se sastanak završi prestaje i volja da se o problemu priča”. Što se tiče njene odluke da, i pored svega, u sve ovo uđe, kaže da je prelomila zbog nagovaranja komšija, ali i zbog toga što sama nije zaposlena, pa nekako uspeva pronaći malo vremenskog “prostora” da bi mogla da se bavi problemima koje svakako poznaje i njima je okružena. U svemu tome pomoglo joj je i to

što je ohrabrivana od strane (prvenstveno muških) komšija da se lati obaveze, a da će oni biti tu da “pritrče u pomoć” ukoliko tako što bude potrebno. A naravno da je potrebno. Kod **Velibora Kuzmanovića** stvar je (samo) donekle drugačija. On živi u velikoj zgradi (sa preko 120 članova) i njihova zgrada je, zapravo, jedan povećani “sistem” čiji su dio lokali (kao zajednička svojina zgrade), tako da je njegov motiv ulaska u “stanarsku arenu” bio popravljavanje tog velikog sistema i njegovo stavljanje na zdravu osnovu. No, i on napominje da bez podrške sustanara i komšija ni u ludilu ne bi ulazio u “posao” upravljanja. Donošenjem novog ZOS stvar je radikalizirana i čim je on stupio na snagu, Velja je sazvaio sastanak: “ja imam i neku vrstu nadzornog organa sastavljenog od stanara i kada smo malo analizirali novi ZOS odmah je pala odluka da ne želimo profesionalnog upravnika, nego da ćemo, ako to bude potrebno, platiti obuku za licencu, meni ili bilo kome drugome koga izaberemo za upravnika.” Taj nadzorni odbor, kao i “predstavnici svakog sprata” su nešto zbog čega on misli da zgrada funkcionise koliko-toliko normalno. Predstavnici su birani od strane svih stanara sa određenog sprata, a nekako spontano svi (pa i oni stariji) izglasali su da to budu mlađe osobe, tako da je time olakšana komunikacija, jer mnoge odluke ne moraju da se donose na klasičnim sastancima nego se o njima uzajamno obavještavaju na mejling listi i preko mreža. **Vesna Bagaš**, s obzirom da potiče iz manje sredine (B. Topola) gdje stvari u kolektivnim stambenim objektima drugačije funkcioniraju, nije se u značajnijoj mjeri susretala sa problematikom vezanom za stanovanje prije svog (profesionalnog) angažmana u firmi “Viledis”, firmi koja se već 12 godina bavi održavanjem higijene u zgradama, a u proteklih 6 i problematikom profesionalnog upravljanja. Kada se nju pita o saradnji sa stanarima, odgovor je nedvosmislen: “Što se podrške stanara tiče, situacija varira od zgrade do zgrade, ali zajednički problem je taj što nas stanari doživljavaju kao nametnike i misle da su naknadom rešili sve probleme. Bez saradnje unutar zgrade mi ne možemo da radimo. Naš pristup je taj da gledamo da ugodimo stanarima. Mi ne radimo tehničko održavanje da bismo imali neku moć da nametnemo svoja rešenja. A problemi se gomilaju i jednom će morati da se stvar rešava.”

ZAKON O STANOVANJU. STARI. NOVI.

“Čitao sam novi Zakon o stanovanju i mislim da on samo dodatno produbljuje jaz između uprave i odlučivanja. Nivo odgovornosti koji snose upravnici se samerava visokim kaznama u slučaju nepoštovanja zakona, a to često znači i odustajanje da neko iz zgrade preuzme ulogu upravnika. Iako zakon predviđa široke ingerencije skupštine stambene zajednice, u smislu odluka koje donosi, jasno je da će se većina stambenih zajednica odlučiti za profesionalnu upravu u nadi da će tako imati manju odgovornost. Ali, kako se zakonom jasno naznačava odgovornost koja potiče iz vlasništva, neophodno je novi zakon čitati u smeru pozitivnih aspekata, odnosno koristiti mogućnosti koje zakon nudi, a to znači da stanari zajedno i solidarno naprave programe održavanja, a da iz tih programa vide koja bi bila uloga samouprave. Inače nam ostaje biznis uprava koja će dodatno iscrpeti budžete stanara, a bez značajnih rezultata”, stav je sa kojim energično, gotovo militantno kreće **Ozren**, kada je upitan o ZOS. “Kada govorim o ZOS govorim iz perspektive onoga sa čime sam se susreo, a susreo sam se sa tim da su nama upravnicima raznim podzakonskim aktima *nametnuli velike obaveze, a uskratili su nam neka ovlašćenja*”, kaže **Velja**, i dodaje: “što se rupa u zakonu tiče, najupadljivije mi je ovo mesto oko dotacija od strane MZ i lokalne samouprave, jer mislim da od toga neće biti ništa. To je obično “talasanje” i od toga neće biti ništa, na upravnike je sve prebačeno, profesionalci će se izvući kao posrednici u nekom budućem kreditiranju.” Za **Vesnu** je stvar koliko-toliko pozitivna, ali samo u nekim početnim odredbama i prvim koracima. I kada je riječ o zakonodavcima i kada je riječ o onima na koje se ZOS odnosi: “u prvom naletu primene i preregistracije reakcije su bile prvo negativne, jer su ljudi shvatali to kao prinudu, ali sada vide da ništa nije bitno promenjeno; [...] meni zakon pomaže u onom momentu koji sam pomenula oko svesti građana: svest stanara da je objekat njihov i da se ne završava ispred njihovih vrata nego da moraju da se brinu i o zajedničkim delovima. Nekada je dovoljno da upozoravam, ali sada od novog ZOS ispada kao da pretilim.” **Ružica** stiče utisak da je novi ZOS organiziran uglavnom za državu. Zgrade koje su bile funkcionalne bile su takve i po “starom” zakonu, a bar koliko ona vidi i koliko je upućena, a i prema onome što komšije kažu, vidi da su obaveze stanara povećane. “Stanari nisu svesni novog ZOS. Ja sam pokušavala da im prenesem oko njega ono o čemu smo na vašim tribinama pričali u MZ, ali mislim da oni to nekako ne shvataju ozbiljno i nisu svesni o tome šta ih čeka.” Dakle, svima djeluje kao da

je glavni “doprinos” ovog ZOS povećanje nesrazmjere između obaveza/odgovornosti i prava – nauštrb ovih prvih. Time kao da se sve čini da se u što većoj mjeri neprofesionalni, ili “stari” predsjednici SS/upravnici SZ obeshrabre i prepuste valovima profesionalizacije i nametanja kriterijuma “kompetencije” kao jedinog mjerodavnog za odluku kome povjeriti upravljanje zgradama. Kao da su oni koji u tim zgradama žive najmanje sposobni procijeniti koja su najbolja rješenja za probleme sa kojima se suočavaju ili će se suočavati.

U JAVNOM INTERESU NAŠIH PRIVATNIKA

Upitani da kažu koju o deklarativnim određenjima koja su unesena u ZOS, a koja se svode na dvije ovim zakonom najmarkatnije fraze kojim se jedan neoliberalan i restriktivan dekret nastoji maskirati u prihvatljivo socijalno ruho, svi sagovornici uočili su jasnu nesrazmjernost, pa čak i *kontradiktornost* između onoga što je imenovano i sadržaja koji je podmetnut ispod tog imenovanja. Za **Velju** sa Novog Naselja to je samo jedna “floskula, jer si uglavnom prepušten sam sebi. Ako gledamo da je društveno stanovanje bilo briga države, mi smo već 25 godina prepušteni sebi, a sve je to deo šire priče oko zna se čega – privatizacije. Tako da prazno zvuče reči o “javnim interesu” i generalno ja nisam optimista kada je reč o pomoći i njihovoj nameri da stanarima učine da im bude bolje. Oni su time samo sebe ogradili od toga, jer sredstva su raspoređena na nivou grada već do 2020. godine. Ja već vidim da masa ljudi nije zadovoljna, posebno sa profesionalnim upravnicima koji ne žive u zgradama i ne poznaju problematiku, i mnogi se žale pa za njih kažu da su *profi nevidljivi*. Pojave se ili ne, ali su im učinci nevidljivi.” **Ružici**, onako na prvu, uopšte nije jasno na šta bi se ta “javni interes” mogla odnositi konkretno, ako su stvari postavljene ovako kako su postavljene, sa tako izraženim “kaznenim potencijalom” zakona u odnosu prema stanarima i onima iz redova stanara koji bi se eventualno i poduhvatili tog nezahvalnog posla upravljanja zgradom na “neprofesionalan” način, pa, šaleći se, dodaje još i ovo: “ne znam šta bi to tačno bio javni interes u stanovanju, sem, da banalizujem, što je jedini javni interes u ovakvom stanju to što će, recimo, neka terasa, ako padne, pasti na još nekoga sem onoga čija je to terasa, pa bi to bio neki javni interes – da ona ne padne.” **Vesna** također izražava skepsu, makar u ovom početnom stadijumu primjene zakona, iako je, kako kaže, prošlo već dosta vremena od donošenja zakona pa se neki obrisi već daju nazrijeti. “Ja bih volela da može da se poboljša kvali-

tet života stanara, ali malo toga može da se uradi ako se u tom cilju ne priključi i lokalna samouprava i druge institucije. To se još ne dešava, ali ja se nadam da će se desiti”, kaže ona kada pokušava da se sjeti rezultata pokušaja da se nešto uradi i u “širem interesu”. **Ozren**, opet, nastoji da u što većoj mjeri upiše i nešto života i političke snage u ove prazne državne nabralice kada kaže: “trenutno održivo stanovanje čitam u ključu društvene održivosti, odnosno solidarnosti. Bez nje se sve svodi na materijalnu (ne)održivost. “Javni interes” u stanovanju bi morao da proizilazi iz onoga što se artikuliše u širem društvenom kontekstu, a to podrazumeva uključivanje svih zainteresovanih strana, a što je nivo zainteresovanosti neposrednije egzistencijalno uvezan tu dolazi do napetosti između onih koji u pitanju stanovanja vide priliku za zaradu i onih koji vide muku. Mislim da *solidarnost* može da razbije ovaj gordijev čvor, ali je za to neophodno da se stanari sinhronizuju i nametnu stambene politike koje prevazilaze vlasništvo kao isključivi izvor odgovornosti.”

INSTITUCIJE?

“Kao da postoji nekakav *vakuum*, nekakav prazan prostor između onoga što bi trebalo i što se dešava”, kaže **Ružica** dok pokušava da što bolje domisli ono što joj je prvo palo na um kada smo uopće i pomenuli riječ *institucija*. “Inače, naravno da mislim da bi trebalo da postoje institucije koje bi pomogle u realizaciji zakona, ali ja ne znam koje su to institucije. Pretpostavljam da bi to trebalo da je MZ, ali ja kod njih ne vidim da su oni to. Sve što oni rade je smešno i nevidljivo. Sada oko ovog najvećeg problema koji smo imali, a tiče se bazne stanice, mi smo šetali od institucije do institucije i ni jedna od njih *nije nadležna*. A sve je po zakonu.” **Velja**, opet, u duhu “dobrog domaćina kaže da, ako su institucije tu zbog nas, onda bi trebalo već da izbace neke planove i programe. “Oni su već dve godine u tome i već bi trebalo da su nešto pokrenuli, a znamo da to nisu uradili.” “Pomoć i dotiranje navedeno je *pro forme* i niko se nije založio. Vremenom možda bude nešto od banaka, jer će se sve više nalagati bankama zbog rokova i standarda EU da se otvore prema zgradama. Tu će nešto morati da se reši, a u tom slučaju će mnogima biti teško da servisiraju takve kredite s obzirom da nemaju mogućnost ni da ih dobiju a onda ni da ih plaćaju.” No, da ne bi bilo sve samo na tome da je potrebno urediti stvar sa te investicijske strane, on dodaje i da bi što prije “trebalo da se institucije pozabave malo i tom stranom, društvenom stranom stanovanja, jer preko 20 godina nije se ni-

Ozren Lazić

Ružica Radulović

Velibor Kuzmanović

šta radilo, a samo se priča o uređivanju i ulepšavanju fasada i ne znam ti ja čega sve ne. Uglavnom imam utisak da se ništa sistemski ne rešava, nego se šminka površina.” Nešto slično uočava i **Vesna** koja, i pored toga što se vodi kao profesionalna upravnica i menadžerka, svoju ulogu vidi i doživljava drugačije pa se pita zbog čega se “ljudima niko i ne bavi – ne bavi se stanarima, jer mi nemamo kome da se obratimo, čak i manje nego ranije, ne znate kojim institucijama možete da se obratite, nadležnosti se ne znaju a odgovornost se svodi samo na upravnike i SZ. Ja sam se obraćala svim MZ sa kojima radim i ne mogu reći da sam imala nekog pomaka. Sve se samo zapisuje i prosleđuje dalje bez odgovora, a bilo bi dobro ako bi se ti nalozi sabirali na jednom mestu i onda odatle prosleđivali kome treba. Ja uglavnom ne dobijam nikakav odgovor i onda idem direktno (službama). Ja sam se MZ obraćala samo da bi neka objava bila zvučnija i da se na više mesta podigne prašina. Najčešći odgovor drugih, gradskih, službi je da nisu nadležni. Neku vrstu portparola. Recimo nešto kao u Radničkoj u sobi br. 1 u Zavodu za urbanizam. Kada bi u svakoj ustanovi postojala takva kancelarija koja bi nas upućivala gde treba – bilo bi dobro. Dopisima ne znam ni kome se obraćam, najčešće.” **Ozren** je po ovom pitanju bio veoma sažet i precizan: “mislim da će institucije više sprovesti nadzor održavanja, a manje učestvovati u potpori održavanja.”

ZAJEDNICA MJESNA, EM LOKALNA

“U našim uslovima, lokalna zajednica je ništa. Otišla sam posle tribine sa NDMBGD na njihov sajt i videla šta sve ljudi rade i dokle može da dopre lokalna zajednica, šta sve to može da znači. Imam sestru koja živi u Švajcarskoj i, na primer, tamo se dosta toga vrti oko zajedničkih prostora (ne znam da li su to kod njih MZ ili nešto drugo) : plastične igračke stoje

u peščaniku i niko ih ne nosi kući, a sva deca se njima igraju. Ili, recimo, jedna od majki ostane i spremi ručak za sve, za svu decu, a ostale su ta tri sata slobodne. I onda se rotiraju. Tu je mnogo i raznih sadržaja (joga, pilates i razne obuke) koje mogu da pokrenu i sami ljudi, a nešto pokreće i sama zajednica i otvoreno je za sve. Imam utisak da se kod nas ljudi ne obaveštavaju ni oko važnih pitanja. Mi kada smo kačili obaveštenja, nije bilo puno zainteresovanih iako sve “dira” taj problem, ali uvek im se ispreči nešto važnije – recimo, da prošetaju pse. Onda smo mi lepili obaveštenja po ulazima, Zoran i ja. I došlo je sigurno više od 50 ljudi, a sigurno bi ih još toliko došlo samo su bili sprečeni. Mi nemamo sistem obaveštavanja ljudi kada se nešto dešava” u dahu izgovara **Ružica** dok se prisjećamo slika sa akcija koje su organizirane povodom njihovog najvećeg problema čije rješavanje još uvijek traje i moglo bi da ima i sudski epilog – problem postavljanja bazne stanice na krovu njihove zgrade u Stevana Divnina Babe na Detelinari. Ona dodaje i da bi “bilo dobro da postoji neka nezavisna služba ili institucija kojoj bismo mogli da se obratimo oko nedoumica, obaveštenja i uputstava. Mislim da bi to možda trebalo da bude MZ, ali sumnjam u njihovu nezavisnost, jer nekako mi deluju preterano podložni političkoj upravi, naređenjima ili kako već to da nazovemo – ograničenjima. U ovim uslovima MZ nije ta adresa od koje se polazi.” Za **Ozrena** lokalna zajednica predstavlja “prvo mesto u sistemu lokalne samouprave u kom bi ljudi trebalo da mogu ostvariti svoje neposredne interese, i gde se nadi-lazi jaz između države i ljudi.” Ovdje je naglasak na onom *trebalo* i na jazu koji postoji između toga i onoga što *jeste*. **Velja** također ne nalazi u lokalnoj zajednici nekog naročito agilnog partnera, iako mu na prvi pomen same sintagme na um prvo pada MZ kao prirodna “prva adresa” na koju bi ljudi mogli i morali da se obrate.

POMOĆ DRŽAVE

Kada je riječ o pitanjima koja se prirodno nastavljaju na započeti niz, a tiču se globalne uloge države i njenih institucija u primjeni ovog ZOS, svi sagovornici, na ovaj ili onaj način izražavaju sumnju u “dobre namjere” države da ZOS ima za krajnji cilj uređenje područja stanovanja u korist krajnjih korisnika – stanara. Tako **Ružica** ponavlja kako bi njoj od najveće pomoći bilo kada bi postojalo neko nezavisno posredničko tijelo, možda čak i pri MZ, pod uslovima da se ove depolitiziraju, a ne kako se sada zloupotrebljava njihov uticaj prilikom suzbijanja bilo koje inicijative koja dolazi od strane građana, ukoliko se ta inicijativa ne sviđa nekom ko ima stvarnu moć da sve zaustavi. To je najbolje, skupa sa svojim komšijama, imala prilike da iskusi na svojoj koži prilikom akcija oko organiziranja zbora građana u MZ “Jugovićevo” kada su zajedničkim akcijama pokušali da zaustave bespravno postavljanje bazne stanice “Telekoma” na krov svoje zgrade i kada se MZ otvoreno oglušila o odluku građana koju su oni samostalno, na zboru građana izglasali. Što se **Velje** tiče, on kaže kako bi nam “svima pomoglo ako bi se država drugačije organizovala i uključila u ovaj proces. Ako pratimo iskustva državnica u regionu, izdvajanja moraju da postoje, ali sada je bukvalno sve prebačeno na nas. Ja sam skeptičan po tom pitanju i generalno se uzdam u sebe. Više očekujem od banaka da će se opredeliti za kreditiranje i sa tim računam više nego sa podrškom države i lokala, iako bi mi to značilo, naravno. Kada bi radili po kvartovima i dugoročno, moglo bi se nešto i uraditi.” **Vesna**, iz ugla nekoga tko je prinuđen plesati na tankoj žici između indolencije institucija i hirovitosti stanara kaže da ne zna kako da odgovori na ovo pitanje. “Možda kada bismo imali nekome da se obratimo, neki prvi korak da napravimo. Recimo, ombudsman ako bi postojao ili nešto slično tome. Ja sam

► se oduševila kada sam čula da se vi u svojim projektima bavite ovom problematikom, jer to je retko. Time se ne bave ni institucije koje su za to plaćene”.

“PROFESIONALNO” I/ILI SOCIJALIZACIJA?

Ozren: “Novi Zakon o stanovanju unosi notu “bitnosti” i “važnosti” ove sfere i ona se ogleda u toj famoznoj novini da stanari imaju mogućnost angažovanja licenciranih upravnika koji će sprovesti programe održavanja. Mnogi stanari pozdravljaju ovo jer drže do ekspertize, profesionalnosti, i to je nešto što dodatno otežava perspektivu drugačijeg organizovanja u stanovanju. Kao što je zakon došao spolja, mimo realne situacije na terenu, mimo činjenice da kao društvo sve više naginjemo ka granici siromaštva, tako i momenat profesionalne uprave vidim kao spoljni element koji treba da dá perspektivu rešenja problema, a zapravo predstavlja dodatno posredovanje između ljudi i problema. Svestan sam da postoje pošteni profesionalni upravnici, ljudi koji žele da na pošten način zarade, ali mislim da će baš zbog toga biti pod velikim pritiskom krupnog biznisa.” Za **Ružicu** profesionalizacija također ne predstavlja za nas održivo rješenje: “meni priča oko profesionalizacije deluje kao priča o otvaranju novih radnih mesta. U principu nemam ništa protiv da se time bave i drugi ako će raditi za dobrobit stanara. I, generalno, i druge odredbe su u redu onako na papiru. Posebno ono gde stoji da SZ mogu da uzimaju kredite. Mislim da je to samo napisano i da nema utemeljenje u praksi. To nije prilagođeno našim uslovima. Solidarnost može da se desi, a meni se čini da će češće doći do toga ako se problemi pojavljuju, pre nego da će se ljudi pokrenuti pre problema. Ja kada krenem nešto da pričam od vrata do vrata, onako entuzijastički, od toga nema ništa i svi me mrko gledaju. Bar za sada.” **Velja** oko ovog pitanja također ima svoje “ali”: “trebalo bi da profesionalizacija zvuči dobro, ali to je kod nas samo nabačeno i time se bave ljudi bez ikakvih iskustava i time se bave ljudi koji u tome vide samo izvor prihoda. Mnogo je sastančenja jer malo je para i puno protekcije. Imam utisak da je ipak bolje gde su ostali ljudi svoji na svome – domaćini. Ali za sve treba vreme i to će se tek videti.” Prirodno, **Vesna** je, najmanje

imala da prigovori profesionalizaciji ovog pitanja, ali ni njen afirmativni pogled nije bez objektivnih uvida da i u okvirima njihove nove i brzo narastajuće struke ima i onih koji bi na brzinu da zarade i koji njoj i drugima koji bi da se savjesno i u skladu sa propisima bave ovim poslom, prave probleme i zbog kojih ne može da radi u punom kapacitetu. Pored toga dodaje još i ovo: “Za sada čitava stvar oko profesionalizacije ne zvuči dobro, jer su ljudi u medijima čuli prvo da će profesionalni upravnici da imaju nekih 50.000 dinara platu i to im je prvo ostalo u pamćenju. Primitila sam da su se odnosi prema meni promenili čak i od strane onih koji su mi ranije bili naklonjeni.”

UDRUŽENJE. UDRUGA. ZADRUGA.

Na kraju nismo mogli a da sa svim sagovornicima ne podijelimo svoje snove, koji nam se od početka projekta “Lokalne politike i urbana samouprava” provlače u razgovorima i zajedničkim rješavanjima problema sa ljudima. To je pitanje udruživanja, solidarnosti, dijeljenja i zajedničkog nastupa razbijenog stanarskog mnoštva spram sile koja nas sve skupa gnječi i oblikuje prema svojim mjerilima i potrebama. Pitanje udruženja “upravnika” tj. ljudi koji sa drugim ljudima misle stanovanje i sve za njega vezano. Udruživanje mišljeno u svim njegovim formama i oblicima, a onda i – što da ne? – onom zadruga. Dakle, *zadruga upravnika*? “Ovo se nadovezuje na prošlo pitanje. Ako su pošteni upravnici ti koji promišljaju održive stambene politike, možda bi udruženje na bazi deljenja resursa i kapaciteta moglo da ponudi i drugačije programe održavanja i da izvrši pritisak na organe lokalne samouprave da zakon sprovede u skladu sa mogućnostima ljudi. Ovo je još sve “u perspektivi” i odatle ono “možda”“, kaže **Ozren** oprezno, vjerovatno poučen time kako su prolazile i kako i dalje prolaze razne inicijative za udruživanje ljudi. Opres se nazire i u **Ružicinom** odgovoru kada kaže da bi saradnja, makar teoretski, mogla da se napravi i bila bi dobra, ali to zavisi od pojedinaca. Oni su razmišljali da, u svojoj borbi oko bazne stanice, sve prepuste nekom profesionalnom upravniku, ali su od toga brzo odustali jer su shvatili da time nitko ne može da se bavi

iskreno i detaljno kao oni sami. **Velja** na ovo pitanje kaže: “Bilo bi to poželjno, jer iskustva treba razmenjivati. Ali – a do toga smo došli i preko tribina, sećam se slučaja Bube (Ljubinke Pejčić, *prim. aut.*) iz Beograda koja je prošla sve što je prošla – to je poseban spektar ljudi i govorimo tu o odgovornosti i objektivnosti i takvih ljudi je malo. Mada, iskreno, mislim da će ovo oko udruživanja sada ići teže, jer profesionalci već guraju svoju priču. Oni su već krenuli da se udružuju.” Na kraju, profesionalna upravnica **Vesna** ovo pitanje i ideju dočekala je, kako se čini, sa najviše oduševljenja: “U slučaju kada bi postojala inicijativa za udruživanje upravnika ja bih se odmah prijavila. Među nama, profesionalnim organizacijama postoji nekoliko udruženja i ja sam pratila njih preko društvenih mreža. Mi kao firma uključeni smo u inicijativu za kvalitetnije stanovanje – udruženje Organizatora Profesionalnog upravljanja na nivou Srbije. Uključili bismo se u sve, ako bismo mogli da zbijemo redove u rešavanju problema. Ja se u svom radu susrećem i sa “običnim” upravicima i imam saradnju. Retko je to, ali postoji. Obično sam ja ta koja nastojim da pomognem ili pokrenem inicijativu, peticiju ili neki zajednički posao. Do sada sam izvela nekoliko peticija, čak i onda kada sam protiv nekog rešenja, ali ja kao upravnik moram da pokrenem peticiju na inicijativu vlasnika i ispod inicijative se potpisujem iako navodim i ostale članove. *Problemi su nedeljivi pa nije u redu ni mi da se delimo.* Ima, naravno, onih koji se bune, ali to je normalno... valjda. Volela bih da se još neko tu probudi i uključi.”

Eto, obidosmo pun krug *oko zgrade*. Iz svega izgovorenog i napisanog stiće se utisak da se u regulaciju stanovanja ušlo površno, stihijski i uz puno (medijske) pompe, a da se prije toga nije poradilo na (socijalnim i solidarnim) temeljima ovako važnog segmenta života velikog broja stanovnika ove naše osiromašene i opustošene zemlje. Donošenju zakona, a onda i njegovoj primjeni, kao da se prišlo sa pozicija *kaznenog prava*, pa bi sam zakon bilo adekvatnije nazvati *Zakonom o bezbjednosti stanovanja*, nego li ovako kako se zove, jer njime su obuhvaćena, (a time i skraćena i osakaćena) tri ranije odvojena zakona.

Savo Romčević

Процедурализација права на адекватно становање кроз поступке исељења и пресељења

ИСЕЉЕЊЕМ ПРОТИВ СТАНОВАЊА

Доношење новог Закона о становању и одржавању зграда крајем 2016. године променило је из темеља многа питања која се односе на област становања. Ипак, ова чињеница није утицала на то да се у процесу доношења Закона отвори смислен дијалог о неким од питања која годинама муче многе грађане и грађанке Србије. Закон је по већ виђеном методу донет после “јавне расправе” која је пре подразумевала представљање нацрта законског текста уз могућност давања коментара на готова решења, него дебату о питањима која се односе на правац у ком се креће стамбена политика у Србији. На многобројне нагомилане проблеме за које пречесто говоримо да су “стамбена криза”, а у ствари су нова нормалност, Закон једноставно није одговорио. Иако је Законом о становању и одржавању зграда регулисана област која је раније била нормирана са три различита прописа – Законом о одржавању стамбених зграда, Законом о становању и Законом о социјалном становању, тежиште овог текста је на приступу најсиромашнијих и најугроженијих категорија становништва адекватном и приуштивом становању те највидљивијим повредама права на адекватно становање – принудним исељењима.

Питања принудних исељења неформалних ромских насеља¹ која смо имали прилике да видимо у периоду од 2009. до 2012. године, али и неприступачног социјалног становања за све оне који нису у могућности да себи реше стамбено питање под тржишним условима најчешће су посматрана на нивоу инцидента – једног неформалног ромског насеља које смета једном инфраструктурном пројекту који ће нам свима донети боље сутра. Због тога су становници и становнице неформалних насеља приказивани као узурпатори који отимају јавне просторе да би на основу тога “добили станове”, док су у стварности принудно исељавани из домова које су изградили услед вишедеценијске небриге државе за становање најсиромашнијих и исто толико дугог периода повлачења државе из сфере становања и његове комодификације.

Приватизација друштвених станова деведесетих потпуно је уништила стам-

Рушење неформалног ромског насеља Блок 72 (март 2012)

бени фонд и довела дотле да се према неким проценама у јавном власништву налази тек 0,8 до 2% станова у Србији. Након приватизације тврдило се да ће тржиште решити све потребе а да ће се преостали проблеми са којима се суочавају најсиромашнији решавати повременим интервенцијама кроз социјално становање и друга давања најугроженијима. Наравно, од тих интервенција кроз социјално становање није било ништа а приступ социјалном становању најугроженијих категорија становништва је неефикасан и неадекватан. Једноставно, потребе су огромне – од избеглица из бивше Југославије, интерно расељених лица, десетина хиљада подстанара, становника и становница неформалних насеља, војних бескућника, па до оних које једна плата одваја од могућности плаћања станарине. Систем социјалног становања је партикуларизован и тако успостављен да се дан-данас не зна колико уопште имамо програма социјалног становања у градовима и општинама у Србији. Истовремено, критеријуме за остваривање права на социјално становање многи не могу да испуне, а онда кад их испуне суочавају се са социјалним становањем које је неприуштиво за њихове прилике и које је оптерећено бројним дажбинама, чак и порезом на социјално становање. Уосталом, о општем односу према социјалном становању и становању најсиромашнијих можда најбоље и сведочи чињеница да се ни један програм рада Владе Републике Србије од 2000. године до данас није бавио овим питањима.

У таквим околностима, а у спрези са дубоким сиромаштвом, социјалном

искљученошћу и интерним расељењем Рома са Косова, те непостојањем адекватних и довољних програма њиховог стамбеног збрињавања, порастао је број неформалних насеља у Србији. У овим насељима, грађеним најчешће на јавним површинама у Београду и другим већим градовима у Србији, десетине хиљада Рома и Ромкиња годинама живе без основних инфраструктурних услуга и у сталном страху од принудних исељења. Локалне и републичке власти су се трудиле да се не баве овим питањем док је Град Београд отпочео са новом политиком – оном која је подразумевала принудна расељавања неформалних ромских насеља. Тако је према подацима организација за заштиту људских права, у периоду од 2009. до 2012. године у Београду расељено 18 великих ромских насеља у којима је живело око 3000 Рома и Ромкиња. Многа од ових расељавања резултирала су бескућништвом оних који нису имали пријаву пребивалишта у Београду, док су они који су имали пребивалиште у другим градовима у Србији бивали враћани у места свог пребивалишта. На крају, један део принудно расељених становника и становница неформалних насеља смештан је у такозвана контејнерска насеља која је градска управа формирала на ободима града. У овим насељима, они су опет били подвргнути дискриминацији пре свега кроз правни режим становања, забрану да примају посете и уговорну обавезу усвајања правила лепог понашања према запосленима у градској управи. Надаље, у поступцима принудних исељења Ромима и Ромкињама није пужана могућност да буду истински

¹ Све чешћа појединачна принудна исељења која се дешавају у последње време у Београду и другим градовима нису предмет овог текста, обзиром да се спроводе по одредбама Закона о извршењу и обезбеђењу.

► консултовани о предложеним решењима након исељења, није им пружена компензација за уништену или оштећену имовину, док су решења о рушењу најчешће остављала рок од једног дана у ком су становници и становнице неформалних насеља били дужни да под претњом принудног извршења које би пало на њихов терет сами уклоне објекте које су изградиле. Поред тога, жалбе на решења о рушењу нису одлагале извршење, а проналажење алтернатива принудном исељењу, како би оно било тек последња опција која се спроводи онда када друге није могуће спровести – изостајале су.

У контејнерским насељима, у којима живе искључиво Роми и Ромкиње, домаћинствима која имају до пет чланова обезбеђен је смештај у 14,8 квадратних метара металних контејнера (што је мање од стандарда који се обезбеђује притвореницима и лицима која су упућена на издржавање казне затвора), уз приступ бесплатној електричној енергији, заједничкој води и заједничким санитарним јединицама. Све ово резултирало је и тиме да су уговорна тела Уједињених нација која се баве заштитом људских права у неколико наврата Републици Србији упућивала критике и препоруке да обезбеди да се исељења не спровode принудно, да обезбеди поштовање процедура и људског достојанства у овим поступцима, као и да у случајевима када се исељења ипак спровode обезбеди адекватан алтернативни смештај на локацијама погодним за социјално становање. Услед свега тога, првобитна идеја смештања Рома и Ромкиња у контејнерска насеља која је подразумевала да им се обезбеди “алтернативни смештај”, измењена је тако да су уз пројектну подршку међународних организација београдске власти саградиле некакву врсту социјалног становања за претходно исељене. Ипак, контејнерска насеља још увек постоје у Београду и поједини њихови становници већ годинама чекају на трајна и одржива стамбена решења.

У таквим околностима, доношење новог Закона о становању и одржавању зграда требало је да буде повод за враћање становања у корпус социјалних права, те макар покушај решавања неких од нагомиланих проблема. Насупрот томе чини се као да је нови Закон у највећој мери заправо пропуштена прилика да се ова питања уреде. Због тога овај Закон није никакав изузетак већ наставак раније успостављене политике која се не бави становањем као правом које нам је свима гарантовано. Како другачије схватити одредбу из члана 2. да се за јавни интерес у смислу овог Закона проглашава одрживи развој становања

који, између осталог, подразумева унапређење услова становања, очување и унапређење вредности стамбеног фонда уз унапређење енергетске ефикасности, смањење негативних утицаја на животну средину и рационално коришћење ресурса, одржавање или управљање стамбеним зградама, док истовремено као јавни интерес не проглашава начело да нико не може бити без крова над главом или да се мора обезбедити приуштивост становања за све грађане и грађанке Србије? Законодавцима је важније да степенаци буду чисте а олуци испражњени од лишћа него да се спречи да неко живи на улици или да не може од својих примања да обезбеди адекватно становање. Иако немамо ништа против чистих степенаци и олука испражњених од лишћа, чини се да је опредељење за ово прво, а не за питања приступа становању у потпуности определило и остала решења из овог законског текста.

Тако је у одељку Закона који се бави исељењем и пресељењем, односно “исељењем лица из објекта који је изграђен супротно закону којим се уређују планирање и изградња објеката и који се налази на земљишту у својини другог физичког или правног лица” пропуштено да се домаћи правни оквир у потпуности усклади са међународно преузетим обавезама којима је гарантовано право на адекватно становање, пре свега онима које се односе на гаранције из члана 11. Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима.

Овај одељак Закона, иако донекле представља корак напред у регулисању материје исељења, ово питање своди на питања спровођења поступка, а не на његову суштину – гаранцију да нико не може бити без крова над главом. Две су кључне илустрације за овај аргумент. Прва се односи на поступак доношења одлуке о неопходности исељења, док се друга тиче правне сигурности станарског статуса у случајевима када се исељења ипак спроведу а лицима која су погођена исељењем обезбеђује адекватан смештај.

Имајући у виду да су се у горепоменим поступцима за исељења неформалних ромских насеља као разлози исељења најчешће наводиле околности да не постоји грађевинска дозвола за градњу (док истовремено према подацима надлежног министарства има више од два милиона нелегалних објеката), непрецизност дефинисања разлога за спровођење исељења отвара могућност за наставак сличне праксе каква је постојала у Београду од 2009. до 2012. године. Ово посебно у делу који се односи на ситуације у којима ромска насеља “сментају” развојним плановима – по правилу великим инфраструктурним

пројектима. У новом Закону прописано је да се исељења спровode нарочито у склопу припрема за спровођење инвестиционог пројекта када је доказано да не постоји алтернатива за пресељење. О питању начина за доказивање да не постоји алтернатива за пресељење овај Закон не говори.

Према одредби члана 82. ст. 2 Закона, у току припреме нацрта одлуке о неопходности исељења са планом пресељења, надлежно министарство или орган јединице локалне самоуправе припрема нацрт одлуке о неопходности исељења са планом пресељења уз консултовање и сарадњу са лицима која су погођена пресељењем и организацијама за заштиту људских права. Даље се наводи да су закључци са обављених консултација обавезни део одлуке о неопходности исељења. Међутим, партиципативни потенцијал консултација са заједницом погођеном исељењем убрзо се у законском тексту губи. Консултовање се спроводи кроз постојеће процедуре за организовање раног јавног увида и јавног увида, у складу са одредбама закона којим је уређено планирање и изградња објеката. Имајући у виду досадашња искуства у спровођењу поступака за организовање раног јавног увида и јавног увида, јасно је да тиме нису успостављени ефективни механизми за предлагање алтернатива исељењу.

Са друге стране, према тумачењу права на адекватно становање садржаном у Општем коментару бр. 7 Комитета Уједињених нација за економска, социјална и културна права, државе чланице посебно су дужне да пре спровођења исељења, а посебно оних која укључују веће групе, размотре све алтернативе у консултацијама са заједницом, а све у циљу избегавања или умањења потребе да се исељења спровode силом, односно мимо воље погођене заједнице.²

Чини се да су исељења и пресељења горепоменим одредбама новог Закона одређена као реалност која се не може оспоравати кроз консултације и сарадњу надлежних органа, заједнице којој прети исељење и организација за заштиту људских права. Услед непостојања праксе засноване на примени новог Закона, остаје да се види на који начин ће бити спровођене ове консултације и какви су правни механизми на располагању заједници или другој заинтересованој јавности која би била незадовољна одлуком о неопходности исељења. Пошто се одлука о неопходности исељења објављује у службеном гласилу ради

2 Комитет Уједињених нација за економска, социјална и културна права, параграф 13, фуснота 7.

“омогућавања упознавања јавности са разлозима и неопходношћу исељења и пресељења”, поставља се и питање правне заштите против овакве одлуке. Сва је прилика да ће ово питање морати бити решено кроз судску праксу.

Друга најзначајнија новина у Закону о становању и одржавању зграда тиче се обезбеђивања одговарајуће смештаја лицима која се исељавају а која у својини немају другу непокретност за становање. Иако ова одредба приближава правни оквир у Републици Србији ономе што су међународно преузете обавезе у погледу поштовања људских права, она истовремено остаје на неки начин недоречена и док пропушта да регулише кључна питања у коначници се своди на техничке аспекте права на адекватно становање.

Члан 79. Закона којим се регулише ово питање, не гарантује “лицима која су погођена исељењем а која у својини немају другу непокретност за становање” правну сигурност станарског статуса (енгл. *legal security of tenure*), која је

централни елемент права на адекватно становање, гарантована свима, без изузетка – од оних који станују у становима у сопственој својини до оних који станују у неформалним насељима или у случајевима када окупирају имовину или земљиште трећих лица. Правна сигурност станарског статуса би значила да лица којима је обезбеђен адекватан смештај по окончању поступка исељења уживају правну заштиту од нових принудних исељења, узнемиравања или других претњи. Једноставно, Закон уз скоро дословно преписивање одредби којима се тумачи право на адекватно становање из члана 11. Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, пропушта да гарантује правну сигурност станарског статуса у овим случајевима.

Ова два питања нас заправо доводе и до кључне одлике новог Закона – он се у делу који се односи на становање најугроженијих и на поступке спровођења исељења своди на оно што се може назвати претераном процедурализацијом

права на адекватно становање.³ С једне стране борба против бескућништва није јавни интерес, док се с друге у делу који би требало да унапреди стање у погледу најбруталнијих кршења права на адекватно становање оно своди на пуко спровођење поступка исељења. Свакако, ова процедурализација није случајна, она је последица постепеног повлачења државе из својих социјалних улога и одустајање од становања као права и његовог свођења на робу која нам је наводно свима доступна. Имајући то у виду, чини се да се као једини закључак намеће потреба за новим мобилисањем грађана и грађанки да се питање становања врати у фокус политике која се спроводи од локалног до националног нивоа.

Данило Ђурчић

програмски координатор
Иницијативе за економска
и социјална права А11

3 J. Hohmann, *The Right to Housing: Law, Concept, Possibilities* (Hart Publishing 2013), str. 129.

Projektno konkursno finansiranje mesnih zajednica u Požegi

PARTICIPATIVNO BUDŽETIRANJE

Zakon o budžetskom sistemu Republike Srbije je uveo programsko finansiranje budžetskih korisnika, kao jedan od mehanizama za planiranje i kontrolu budžetskih sredstava. Primenjujući taj novi mehanizam, Udruženje “Sretenje” Požega je, u 2012. godini, započelo realizaciju projekta Programsko/projektno konkursno finansiranje (u daljem tekstu: PPKF) mesnih zajednica (u daljem tekstu: MZ) u opštini Požega. Cilj nam je bio da oslanjajući se na tadašnji zakonski okvir u Republici Srbiji, uz aktivno učešće predstavnika MZ, pokrenemo proces uvođenja i implementacije modela PPKF MZ u opštini Požega.

Tokom 2012. godine, urađena je analiza pravnog okvira na nacionalnom i lokalnom nivou za uvođenje modela PPKF MZ.

U 2013. i 2014. godini, Udruženje “Sretenje” Požega radilo je na jačanju kapaciteta kako MZ, tako i lokalne vlasti u opštini Požega, čime je doprinelo uspešnom uvođenju i primeni PPKF MZ.

U 2015. godini, implementiran model iz opštine Požega sa stečenim iskustvom, Udruženje “Sretenje” Požega prenosi u Južnobački okrug, u opštine Bački Petrovac i Žabalj sa ciljem da se u sličnim opštinama usvoji ovakav način finansiranja.

Udruženje građana “Sretenje” iz Požege godinama radi na pokretanju građana Srbije i institucija da zajedno rade na kreiranju transparentne, efikasne i odgovorne vlasti i zajednice. Programi “Razvojno planiranje” i “Projektno konkursno finansiranje” su posvećeni animiranju žitelja i organa lokalnih samouprava da zajednički stvaraju programe održivog razvoja njihovih zajednica. Prilikom koncipiranja ovih programa vitalnu ulogu imaju građani budući da se polazi od toga da je inkorporiranje njihovog životnog iskustva lokalnih problema ono na osnovu čega se može govoriti o transparentnosti i participativnosti. U ovom procesu građanima se pruža podrška da sami artikulišu prioritet razvoja, i da se edukuju za pisanje strateških i akcionih planova putem kojih se prijavljuju za opštinske budžete, što je usko povezano sa participativnim budžetiranjem. Međutim, da bi ovaj proces bio uspešan neophodno je animiranje predstavnika organa lokalne samouprave, odnosno rad na otvaranju lokalnih samouprava. U ovom tekstu zastupnica udruženja “Sretenje”, Zdenka Kovačević, detaljno izlaže hronologiju razvoja navedenih programa, kao i zakonski okvir koji je neophodan za njihovo sprovođenje.

U 2016. godini, stečena iskustva iz opština Požega, Bački Petrovac i Žabalj, Udruženje “Sretenje” Požega implementira u Istočnoj Srbiji u Zaječarskom okrugu, u opštinama Soko Banja i Knjaževac. Na uvođenju modela PPKF MZ u Soko Banja i Knjaževcu, pored Udruženja “Sretenje” Požega uključeni su bili i Centar za održivi lokalni i regionalni razvoj – Šuševoka – Slobodan Ilić, Marija Žikić (zaposlena u opštinskoj upravi Soko Banje – Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj) i Dragan Spirić (zaposlen u gradskoj upravi Vranja

– ekspert za programski budžet. Svi pomenuti su dali veliki doprinos da ovakav način finansiranja MZ zaživi i u opštini Soko Banja). S obzirom da su u realizaciji ovog projekta bili većinom uključeni ljudi iz ruralnih područja, oni su dobili i dragocena iskustva i znanja koja sada mogu da primene kada žele da apliciraju za dobijanje sredstava iz IPARD fondova (imaju znanje šta su planovi, projekti, uslovi konkursa, održivost i slično).

Nakon četvorogodišnjeg rada na uvođenju PPKF MZ stečena su velika znanja

► i iskustva koje UG "Sretenje" želi da podeli sa svim zainteresovanim sa namerom da se olakša rad lokalnim samoupravama u Srbiji u procesu uvođenja ovog modela finansiranja MZ i na taj način, lokalne javne finansije učine transparentnijim, a lokalne samouprave otvorenijim za stvaranje uslova za održivi razvoj.

Pravni okvir upućuje na relevantne zakone kojih se kreatori, donosioci odluka i izvršiocu u procesu uvođenja i implementacije modela PPKF MZ moraju pridržavati u svom radu. U tom smislu posebnu pažnju treba usmeriti na odredbe koje proizlaze iz Zakona o budžetskom sistemu i Zakona o lokalnoj samoupravi.

Za uspešnu implementaciju predmetnog modela značajni su i drugi propisi od kojih posebno izdvajamo Uredbu o budžetskom računovodstvu. Naravno, ne sme se zaboraviti ni Uputstvo za izradu programskog budžeta.

Na lokalnom nivou za uspešno uvođenje i implementaciju modela PPKF MZ vrlo je važno poštovati odredbe statuta opštine, odgovarajućih poslovnika o radu nadležnih organa i tela, kao i pravnih akata koji se odnose na rad saveta MZ. Uz ove lokalne propise ne sme se izgubiti iz vida ni značaj odgovarajućih pravilnika, kao što su Pravilnik o budžetskom računovodstvu i Računovodstvene politike, a kao posebno važno želimo da naglasimo donošenje Pravilnika/ Odluke o sufinansiranju projekata koji doprinose unapređenju života građana u mesnim zajednicama na teritoriji jedinice lokalne samouprave.

Od institucija, koje su bitne na državnom nivou, posebno naglašavamo: Ministarstvo finansija, Državnu revizorsku instituciju i Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu. Njima bi mogli pridružiti i Stalnu konferenciju gradova i opština (SKGO) s obzirom na poverene poslove u vezi sa uvođenjem i implementacijom programskog budžeta u jedinice lokalne samouprave, kao i NALED.

Na lokalnom nivou veliki značaj za uvođenje imaju: saveti MZ, organizacione jedinice opštinske uprave nadležne za budžet i finansije (sektori, službe, odeljenja...) i kancelarija za lokalni ekonomski razvoj (LER) u jedinicama lokalne samouprave, opštinsko veće, predsednik opštine, skupštinski odbor za budžet i finansije i skupština opštine.

Pored njih, odgovarajuću ulogu u ovom procesu imaju različita udruženja građana / NVO, koja su zainteresovana za uspešno uvođenje i implementaciju predmetnog modela sa realnim kapacitetom da u tom procesu daju značajan doprinos.

Svaki od navedenih subjekata, kako na državnom, tako i na lokalnom nivou ima svoje mesto i ulogu u pogledu uvođenja i implementacije modela PPKF MZ, na

osnovu svojih redovnih nadležnosti i odgovornosti (<http://www.sretenje.org.rs/files/PUBLIKACIJA.pdf>).

U pet opština i tri regiona u Srbiji u kojima je UG "Sretenje" radilo na uvođenju PPKF samo su dve opštine usvojile i u praksi primenile ovakav način finansiranja. To su Opština Požega i Opština Soko Banja. U ostalim opštinama Bački Petrovac, Žabalj i Knjaževac su se u međuvremenu promenile lokalne vlasti i nove vladajuće strukture nisu bile zainteresovane da primene ovakav način finansiranja MZ. Zanimljivo je da su u opštinama Knjaževac i Žabalj na vlasti ostali isti predsednici opština, ali na čelu nove političke partije SNS. Mi iz Udruženja "Sretenje" očekivali smo da će nov način finansiranja MZ zaživeti i u ovim opštinama, ali nije. A, recimo Opština Knjaževac je usvojila set dokumenata za PPKF MZ i objavila ga u Službenom listu opštine još 2016. godine.

U opštini Požega je 2013. godine raspisan prvi konkurs za MZ na koji su se prijavile one MZ koje je UG "Sretenje" pripremiло za konkurisanje, upoznaо ih sa procedurom i pisanjem projekata. Zanimljivo je da su se na prvi konkurs javile samo seoske MZ i to tako traje godinama unazad.

Naime MZ Požega koja se sastoji od 11 reiona čini jednu MZ koja broji 14 000 stanovnika. U poslednjoj deceniji prošlog veka čak nije dobijala iz opštinskog budžeta sredstva namenjena MZ (MZ su se u Požegi finansirale, a i danas se finansiraju po modelu: broj stanovnika i veličina MZ). Ovakav način finansiranja MZ u Požegi se primenjuje samo u seoskim MZ. MZ Požega je za svoje funkcionisanje koristila sredstva od samodoprinosa i zakupa prostorija kojima je raspolagala u zgradi u kojoj je funkcionisala.

Poslednji sastanak Saveta MZ Požega u punom sastavu je održan 30.06.2002. godine na kome je tadašnji predsednik nezadovoljan odnosom lokalne vlasti prema MZ podneo ostavku. Na istom sastanku je izabran novi predsednik koji je, evo već 16 godina na toj funkciji. Prostorije koje su joj pripadale su joj oduzete i dodeljene političkim strankama, a zakupnina od prostorija koje su joj pripadale prebačena na opštinski budžet. Tako da već 16 godina ne raspolaže ni sa kakvim sredstvima za rad.

U period od 2002. do ove 2018. godine su se menjivale različite političke strukture koje su više puta pokušavale da realizuju izbore za Savet MZ Požega i nisu uspevale da to realizuju.

"Sretenje" je od 2016. započelo realizaciju projekta koji se bavi strateškim razvojem 11 reiona MZ Požega sa krajnjim ciljem da se do 2019. godine formira više MZ na uskovskom području koje naseljava 14 000 stanovnika ili da joj se vrati

funkcija kako bi i ona mogla da konkuriše na raspisani konkurs namenjen mesnim zajednicama u Opštini Požega.

Do sada smo uradili strateške planove za 8 reiona uz pomoć građana i došli do poražavajućih saznanja. Problemima gradske mesne zajednice, koja ne funkcionise skoro dve decenije niko se ne bavi: postojanje 32 kilometara dotrajalih vodovodnih azbestnih cevi u kojima se gubi velika količina vode i najskuplje plaćamo komunalne usluge u Zapadnoj Srbiji, jedna smo od retkih opština koja nema uređeno priobalje reke Skrapež koja delom protiče kroz MZ Požega, neuređeni trotoari van samog centra opštine, nepostojanje ni jednog dečijeg igrališta, zagađenost životne sredine itd.

U 2017. godini Udruženje "Sretenje" je pokrenulo narodnu inicijativu za uređenje priobalja reke Skrapež koja protiče kroz usko gradsko područje, tačnije kroz MZ Požega. Prikupili smo 7% potpisa od ukupnog broja birača, a po Zakonu o referendumu i narodnoj inicijativi bilo je potrebno 5%. Lokalna vlast je zakazala javnu raspravu na kojoj su se najmanje čuli građani. Izneli su svoje planove po tom pitanju koji su bili nejasni i nedorečeni smatrajući da su formalno ispoštovali zakonsku odredbu narodne inicijative.

Jedan deo nevladinog sektora u Srbiji se bavi decentralizacijom i mislimo da je to ključan problem u našem društvu. O svemu se odlučuje na nacionalnom nivou, lokalni nivo sprovodi nacionalnu politiku, a mesne zajednice su skoro izgubile funkciju koja bi trebalo da im pripada, a one su najniži oblik lokalne samouprave i trebalo bi da, zajedno sa građanima, učestvuju u radu lokalne samouprave i zajedno sa njom donose odluke o održivom razvoju svojih zajednica. Jedino tako se može brže i efikasnije napredovati.

Lokalne vlasti, između dva izborna ciklusa, u Požegi se bave planiranjem i promoviranjem planova, malo toga se uradi ili se samo započne sa radovima. Trgnu se pred izbore i puno toga obećaju, a u praksi se malo uradi.

Građani su još uvek u većini slučajeva pasivni i teško ih je pokrenuti da se uključe u ostvarivanje prava koja im po zakonima pripadaju.

Početak ove 2018. godine stanovnici iz 11 reiona Opštine Požega su započeli svakodnevno okupljanje na gradskom trgu. Organizovali su do sada četiri protesta sa ciljem da se trenutna situacija promeni.

Iskreno se nadam i u tom pravcu delujem sa svojim saradnicima da se trenutno stanje, a u vezi mesne zajednice Požega promeni i da će se njeni građani izboriti da joj se vrate sve funkcije koje joj pripadaju.

Zdenka Kovačević, zastupnica udruženja "Sretenje"

Inicijativa Ne da(vi)mo Beograd

ISKUSTVA SA TURNEJE PO BEOGRADSKIM MZ

Kao pokret nastao artikulacijom potrebe građana da učestvuju u rješavanju pitanja koja se tiču njih samih, inicijativa Ne da(vi)mo Beograd (NDMBGD) je uskoro prerasla u organizaciju koja se aktivno bavi kako rješavanjem tih problema, tako i insistiranjem da se za ovo rješavanje ustanove jasni i transparentni mehanizmi. Da bi se postiglo ovo, ili makar dio toga, neophodno je uložiti mnogo rada i truda, ali i – što se često ispostavlja kao najvažnije – istrajnosti. Od samog svog osnivanja Inicijativa prati pitanja vezana za život u lokalnu i način na koji se problemi od komunalnih vrlo brzo pretvaraju u političke, a kako Beograd predstavlja centar ove precentralizirane zemlje, onda se ta lokalna pitanja nerijetko transformiraju u pitanja od općeg značaja za sve građane Srbije. Ne treba biti pretjerano politički pismen pa shvatiti kako se čitava ujdurma oko otimanja javnog zemljišta od ljudi (famosni "Beograd na vodi") podiže na nacionalni nivo zakonsko-uredbaškim prekrajanjem Ustava. NDMBGD na svom putu često kreće od najnižih instanci vlasti, dakle mjesnih zajednica, a svoja iskustva sa nama podijelio je njihov predstavnik Dobrica Veselinović.

IDEJA

Kada smo u toku letnjih meseci 2017. godine krenuli da razgovaramo o organizovanju neke vrste "turneje" po beogradskim mesnim zajednicama postavili smo sebi nekoliko ciljeva.

Pošli smo od uverenja da razvoj našeg grada i naših krajeva u kojima živimo i radimo mora biti u skladu sa željama i potrebama građana, a ne kao što smo iz bezbroj primera do sada mogli da vidimo – zarad profita privilegovanih elita i ljudi bliskih vlasti.

Takođe želeli smo da u praksi primenimo participativno pisanje predizbornog programa Inicijative Ne da(vi)mo Beograd pošto su se lokalni izbori za skupštinu grada Beograda bližili (izbori su raspisani u januaru 2018. godine, i održani 4. marta iste godine), ali i da isprobamo skoro potpuno zaboravljen koncept komšijskog samoorganizovanja građana na lokalnu, po krajevima i blokovima.

Konačno cilj nam je bio i da proširimo mrežu saradnika i saradnica, te da se upoznamo sa prostornim kapacitetima i stanjem objekata mesnih zajednica u Beogradu.

PROBLEMI SA DOMETOM I TERMINIMA

Kako u Beogradu postoji oko 200 mesnih zajednica, procenili smo da je posao koji nas je čekao preobiman te da nećemo imati kapaciteta da pokrijemo celu teritoriju grada, pa smo odlučili da akciju "skaliramo" tako što smo odabrali opštine Zvezdara, Vračar, Stari grad, Palilula i Novi Beograd kao svojevrsne pilot-projekte. Ove opštine su odabrane jer su dovoljno raznolike što teritorijalno i infrastrukturno, što demografski-socijalno.

Ali naši planovi i želje nisu odgovarali situaciji na terenu.

Prva situacija koju smo zatekli i koja više odražava sistemsku nebrigu o konceptu lokalne samouprave je da su dve centralne gradske opštine u Beogradu, opštine Stari grad i opština Vračar ostale bez fizičkog prostora mesnih zajednica. No, nevezano za ta dva slučaja, prvi događaj koji smo zakazali za početak novembra održao se ispred mesne zajednice "Ćirilo i Metodije" na Zvezdari, pošto nam opština Zvezdara i pored uredno podnete prijave više od petnaest dana nije mogla ni potvrditi, ali ni odbiti korišćenje sale. Tako smo se našli u svojevrsnoj pat poziciji, gde nismo ni

zabranjeni, ali nije nam ni dozvoljeno održavanje događaja. No, to nas nije pokolebalo i razgovor je održan po hladnoći sa desetak zainteresovanih komšija napolju, ispred zgrade u kojoj je sala mesne zajednice. Kako će se kasnije pokazati, ovo je bila samo jedna od taktika kojima su se opštinske vlasti koristile kako bi nam onemogućile i otežale korišćenje prostora mesnih zajednica.

Skroz druga taktika primenjena je u opštini "Palilula" na kojoj nam je prvo najnormalnije odobreno korišćenje šest sala, ali se situacija ubrzo promenila, pa nam je na dan održavanja prvog razgovora u naselju Ovča naprasno javljeno da ne možemo da koristimo ni jednu od sala mesne zajednice jer su eto baš tad počele da se renoviraju, i da moramo ponovo da podnesemo zahtev po okončanju renoviranja.

Kako smo već prva tri događaja (Ovča, Borča i Kotež) oglasili odlučili smo da ih održimo ponovo ispred samih mesnih zajednica. Na sva tri događaja ispred nas je čekala patrola policije kao i par lokalnih aktivista SNS-a koji su tu bili samo da "nadgledaju" šta se dešava...

Pored ove vrlo jasne tehnike, imali smo priliku da vidimo još jednu od taktika zastrašivanja i dezavuisanja sa kojom smo sve susreli, a to je pravljenje paralelnih i sličnih, a zapravo lažnih identiteta na internetu (kao što su stranice: "Blokovska sirotinja uzvraća udarac", "Blokovska Imperija Uzvraća Udarac Krugu Dvojke", "Ne davimo Srbiju") koji su otvoreno pretili nasiljem i pozivali na linč naših aktivista), kao i sa masovnim oblepljivanjem prostora mesnih zajednica velikim nalepnicama "Stop žutoj patki", "Žuta patka = Soroš") par dana pre samih događaja.

Najbolje iskustvo imali smo sa opštinom Novi Beograd na kojoj su zaposleni profesionalno uradili svoj posao i omogućili održavanje 12 događaja tokom decembra 2017 godine.

Kako smo zahteve podnosili u ime udruženja građana "Pravo na grad", koje je registrovano na opštini Novi Beograd, bili smo oslobođeni plaćanja zakupa sala (koji je 1500 dinara za dva sata).

KONCEPT RAZGOVORA

Kako bi razgovori bili što strukturisaniji, a zaključci bili što precizniji razvili smo posebnu metodologiju koja se sastojala od nekoliko delova.

U okviru uvodne reči predstavnika inicijative ukratko bismo predstavili zbog čega smo se sakupili i dali presek dosadašnjih aktivnosti.

Posle uvodne reči, prešlo bi se na predstavljanje lokacije/kraja tj. mesne zajednice u kojoj se održava razgovor od strane nekoga iz te lokalne zajednice. Fokus u ovom delu je bio da se ukratko predstavi demografska situacija, daju najznačajnije informacije o istorijskom nastanku i razvoju te lokalne zajednice, kako bi se lakše ušlo u diskusiju sa okupljenima oko konkretnih problema i potencijalnih rešenja.

Pre otvaranja diskusije od strane posetilaca, predstavljali bismo metodologiju rada koja obuhvata moderaciju, predstavljanje i javljanje za reč, molbu da se govornici ne prekidaju, da se stolice postavljaju u krug, kao i da će zaključci / izveštaji biti javno dostupni.

Po okončanju prvog kruga javljanja moderator se trudio da na neki način objedini razgovor i iskristališe 5–10 problema koji su najizraženiji, te da se izvrši sistematizacija navedenog u kategorije (stanovanje, saobraćaj, javni prevoz, zelenilo, kultura, obrazovanje, čistoća, javni prostor). Za kraj je ostavljen deo za formulisanje zaključaka i razgovor o mogućim unapređenjima.

Blokovska Sirotinja Uzvrća
Udarac Krugu Dvojke

34. • 0

**Patkari u Bloku 28, MZ
Akademija, 19h.
Pružimo im "topao"
doček.
Naš kraj, naša pravila!**

54

Свиђа ми се Коментар Подели

Sve događaje smo najavljivali na online kanalima Inicijative (web sajt, facebook stranica, twitter, instagram), a na samom terenu imali smo plakate po ulazima zgrada na području mesne zajednice. Iako smo želeli da organizujemo deljenje flajera tri dana pre događaja u popodnevnom časovima ispred lokalnog mesta okupljanja i konvergencije (prodavnica, pijaca i sl), i dva dana pre događaja u prepodnevnom časovima ispred istog mesta, nažalost to nismo uspeli.

ŠTA SMO NAUČILI?

Na razgovorima "Kakav je naš kraj, takvi smo mi ljudi" upoznali smo se sa preko 200 ljudi, i čuli mnogo problema, strahova, nadanja, ali i vrlo konkretnih i lako primenjivih rešenja za te probleme. Građani su uglavnom bili razočarani što se mesne zajednice ne koriste, većina od njih u njih nije ni kročila, tako da je ovakav koncept razgovora vrlo dobro prihvaćen. Identifikovani problemi su se kretali u domenu svakodnevnog života i išli su od saobraćaja, javnog prevoza, nedostatka zelenila, neodržavanja javnih površina, nedostatka kulturnih sadržaja ali i problema sa registrowanjem i formiranjem skupština stanara.

Interesantno je da su se kroz razgovor veoma brzo i iskristalisala konkretna rešenja navedenih problema. Kroz sve razgovore promicala je želja da se građani oko bitnih tema u lokalnoj zajednici konsultuju, da se pitaju, iz prostog razloga – a to je da oni koji tu žive najbolje znaju šta im i kako treba.

ŠTA MOŽEMO DALJE DA OČEKUJEMO?

Ono što je kristalno jasno su dva trenda: jedan je fizičko urušavanja prostornog fonda mesnih zajednica, njihov fizički nestanak na nekim opštinama, do čega je došlo posle talasa masovnog izdavanja ovih prostora u zakup za različite namene poput teretana, privatnih škola jezika, igraonica i slično, što je dovelo do nestanka velikog dela tih prostora.

Drugi trend je da su preostali, manji prostori mesnih zajednica namenjeni za sastanke i skupove, počeli da bivaju okupirani raznim stalnim terminima koji pripadaju skoro nepostojećim političkim strankama.

IZMENE ZAKONSKOG OKVIRA

U trenutku pisanja ovog teksta, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave izbacilo je izmene i dopune Zakona o lokalnoj samoupravi. Prenosimo delove koji obrađuju pitanja važna za mesne zajednice, a koji imaju za cilj malo preciznije normiranje kako i kada se obrazuje tj. ukida mesna zajednica, kako se biraju organi i slično.

U ČLANU 73. DODAJE SE STAV 1. KOJI GLASI:

"Predlog za obrazovanje, odnosno ukidanje mesne zajednice ili drugog oblika mesne samouprave, može podneti najmanje 10% birača sa prebivalištem na području na koje se predlog odnosi, najmanje jedna trećina odbornika i opštinsko odnosno gradsko veće."

ČLAN 74. MENJA SE I GLASI:

"Aktom o osnivanju mesne zajednice, u skladu sa statutom opštine, odnosno grada, utvrđuju se poslovi koje vrši mesna zajednica, organi mesne zajednice od kojih obavezno savet mesne zajednice, način odlučivanja kao i postupak izbora saveta, zaštitu prava u postupku izbora i druga pitanja od značaja za rad mesne zajednice, odnosno drugog oblika mesne samouprave. Izbori za savet mesne zajednice sprovode se po pravilima neposrednog i tajnog glasanja na osnovu opšteg i jednakog izbornog prava.

Izbore za savet mesne zajednice raspisuje predsednik skupštine opštine, odnosno predsednik skupštine grada. Savet mesne zajednice bira predsednika saveta mesne zajednice iz reda članova saveta mesne zajednice, tajnim glasanjem, većinom glasova od ukupnog broja članova saveta mesne zajednice. Savet mesne zajednice je osnovni predstavnički organ građana na području mesne zajednice u upravljanju i odlučivanju o poslovima mesne zajednice.

Savet mesne zajednice:

- 1) donosi statut mesne zajednice
- 2) donosi finansijski plan mesne zajednice kao i programe razvoja mesne zajednice;
- 3) bira i razrešava predsednika saveta mesne zajednice;
- 4) predlaže mere za razvoj i unapređenje komunalnih i drugih delatnosti na području mesne zajednice;
- 6) donosi poslovnik o radu saveta mesne zajednice i druge akte iz nadležnosti mesne zajednice;
- 7) pokreće inicijativu za donošenje novih ili izmenu postojećih propisa opštine;
- 8) vrši druge poslove iz nadležnosti mesne zajednice utvrđene statutom opštine, aktom o osnivanju mesne zajednice ili drugima opštinskim propisom."

Treći trend je sve veća birokratizacija procedure dobijanja termina, te u nekim slučajevima i plaćanje zakupa sala.

To, uz sveopšti trend pada nadležnosti lokalne samouprave, sve zajedno, ima za cilj da odvрати ljude, komšije i lokalnu zajednicu da koriste te prostore i sve u svemu obesmišljava ideju mesnih zajednica.

Šta nam je dalje činiti? U situaciji kakva je sada, budućnost ne deluje baš svetlo... No, mišljenja sam da moramo uložiti dodatni napor da okupimo komšije, da se organizujemo u lokalu i malo po malo osvajamo prostore koji su trenutno okupirani, ali su istinski naši, i da tako mic-po-mic – vraćamo naše pravo na grad!

Dobrica Veselinović, član Inicijative NDMBGD

Ka odbrani zelenih površina u Novom Sadu

ZELENE INICIJATIVE

Od aprila/maja ove godine prisustvujemo talasu građanskih samoorganizovanih inicijativa koje su usmerene ka očuvanju zelenih površina, a usled urbanističkih planova koji najavljuju izgradnje stambeno-poslovnih objekata, parking garaža ili vrtića na mestima gde su trenutno zelene površine. Građani se na ovaj način jasno suprotstavljaju urbanističko-investitorskoj politici razvoja grada koja ne uzima u obzir dobrobit ljudi, odnosno kvalitet života u komšiluku. Prva inicijativa u ovom nizu, "Ne damo Livadicu", nastala je kao reakcija na nacrt plana detaljne regulacije blokova oko ulice Vojvode Bojovića kojim se predviđa izgradnja višespratnice na mestu današnjeg javnog parka na uglu ulica Jovana Subotića i Kisačke. Građani Rotkvarije godinama koriste ovu zelenu oazu od 900m² (jedinu u potpuno izbetoniranom komšiluku) za rekreaciju i druženje, i u nameri da ne ostanu bez nje (od milošte je zovu "Livadica") pokreću građansku inicijativu sa ciljem njenog očuvanja. Komšije nisu ostale same u svojoj borbi, već su im se pridružile druge inicijative i udruženja poput inicijativa za očuvanje parka kod Muzeja Vojvodine, u Futoškoj ulici, Biciklistička Inicijativa i Omladinski centar CK13, čime se praktično napravila radna platforma koja je počela sa osmišljavanjem i realizacijom javnih akcija: skupova, prikupljanja primedbi na nacrt plana, prikupljanja potpisa za peticiju, podnošenja inicijative za zbor građana u MZ "Žitni trg", pokretanja kampanje na društvenim mrežama, nastupa u medijima, slanja javnih pisama gradonačelniku i drugim nadležnim instancama, slanja zahteva za informacije od javnog značaja a koje su od suštinske važnosti za artikulisanje primedbi na predstojećoj javnoj raspravi. Za kratko vreme Inicijativa je uspela da odjekne u javnosti i stekne podršku što dokazuje oko tri stotine prikupljenih primedbi na navedeni nacrt plana i veliki broj ljudi koji prati rad inicijative na društvenim mrežama. Ono što ohrabruje i motiviše jeste činjenica da su građani pokazali solidarnost i odgovornost odazvavši se na apel svojih komšija, ali to ne možemo reći i za institucije koje se nisu oglasile povodom javnog pisma (osim predsednika Skupštine Grada koji je ukazao na vlastitu nenadležnost po ovom pitanju). U međuvremenu, nastaju dve nove inicijative na Limanu kao odgovor na Plan generalne regulacije Limana sa kampusom. Prva inicijativa "Ne Damo park" tiče se najavljene izgradnje vrtića i garaže na mestu sadašnjeg parka i dečjeg igrališta u ulici Boška Buha i Milice Stojadinović. Glavni argument Inicijative je da postoje mnogi prazni prostori u vlasništvu grada i koji mogu biti iskorišteni za vrtiće, dok parking mesta ima sasvim dovoljno za stanare. Slično je i sa Inicijativom "Sačuvajmo Balzakovu od betona" koja je formirana kao odgovor na najavljenju izgradnju javne garaže na uglu Balzakove i Narodnog fronta (ispred broja 27 i 29). Planom regulacije predviđena je izgradnja javne garaže

Na teritoriji MZ "Vera Pavlović" na Grbavici 13. 2. 2018. godine održan je zbor građana na inicijativu grupe stanara ulica Vojvođanske i Alekse Šantića. Na dnevnom redu bila je inicijativa da se prigovori na plan regulacije ovog dijela grada (kojim je predviđena izgradnja garaže kapaciteta 105 garažnih mjesta, koja bi bila izgrađena tik uz stambene zgrade i čime bi u značajnoj mjeri bila ugrožena svakodnevica ovih ljudi). Zbor građana je uspio, a zaključci sa zбора, posredstvom MZ prosljeđeni nadležnim službama. Kako nam je javljeno, građani su u dobili odgovor u vidu odbijanja ovih prigovora na plan detaljne regulacije od strane nadležnih institucija na javnoj sjednici o primjedbama održanoj u petak 25. 5. 2018. godine, a obrazloženje koje su dobili je proceduralne prirode: niste se obratili na vrijeme, pošto je ovaj regulacioni plan dio šireg, generalnog plana kojim se predviđa izgradnja garaža na nekoliko lokacija u gradu, ali sve i da ste se javili na vrijeme – vaši se prigovori odbacuju kao neosnovani, jer nije baš da je garaža na 6 metara od prve zgrade, nego je udaljena 10 metara, a sem toga imaćete gdje parkirati i još povrh toga dobijate i garažu sa zelenim krovom. I šta ćeš više? S obzirom na to da je ovdje evidentno da se procedure koriste od strane onih koji su ih propisali samo zbog toga da se građanima ukrade nešto vremena i da se inicijative sabotiraju, nama (svima) ne preostaje nego da svoje borbe nastavimo, pa makar to bilo i na nekom drugom, višem nivou.

sa suterenom, prizemljem i parkiranjem na krovu, udaljene svega 4m od njihovih zgrada. Na ovom mestu se sada nalazi preko 25 stabala drveća stara 38 godina i parking prostor sa 90 parking mesta, koji pokriva potrebe ne samo stanara ova dva ulaza već i stanara u susjednim zgradama. Pored ovih garaža planirana je izgradnja još šest garaža na Limanu što će u velikoj meri promeniti dinamiku življenja u ovom, do sada, dobro isplaniranom delu grada. Ostaje da se vidi kako će se razvijati ove inicijative i njihovo umrežavanje, i kako će se postaviti organi lokalne samouprave (mesne zajednice, nadležne uprave i javna preduzeća). U međuvremenu, i u prilog raspravi, prenosimo vam primedbu na Nacrt plana detaljne regulacije blokova oko ulice Vojvode Bojovića koju je Gradskoj upravi za urbanizam i građevinske poslove dostavio Omladinski centar CK13. Ovaj dokument vidimo kao dobar primer artikulacije politike ljudi koje nastaju iz neposrednih potreba nasuprot institucionalnom ćutanju i inertnosti.

Uredništvo biltena STANAR

REPUBLIKA SRBIJA AUTONOMNA POKRAJINA VOJVODINA, GRAD NOVI SAD
GRADSKA UPRAVA ZA URBANIZAM I GRAĐEVINSKE POSLOVE ODELJENJE
ZA PROSTORNO I URBANISTIČKO PLANIRANJE
NOVI SAD, Radnička ulica broj 2

PREDMET: PRIMEDBA NA NACRT PLANA DETALJNE REGULACIJE BLOKOVA
OKO ULICE VOJVODE BOJOVIĆA U NOVOM SADU

koji je na javnom uvidu od 13. 4. do 12. 5. 2018. godine.

Podaci o podnosiocu primedbe: Omladinski centar CK13, Vojvode Bojovića 13, Novi Sad, Broj telefona: 021/47-37-601

Primedbu na plan podnosim kao: udruženje građana koje deluje na području obuhvaćenom planom

Moja primedba se odnosi na: parcelu broj: 9791/1, 9791/4 K.O. Novi Sad 1 na kojoj se predviđa: izgradnja stambenog, stambeno-poslovnog, poslovno-stambenog ili poslovnog objekta, spratnosti deo 2Po+P+6(7-zeleni krov), a deo 2Po+P+7(8-zeleni krov)

Naše zanimanje i zabrinutost povodom plana da se na gradskoj građevinskoj parceli na uglu ulica Kisačke i Jovana Subotića, po trenutno važećem planu detaljne regulacije kao i po aktuelnom predlogu njegove izmene, izgradi višespratnica stambene, stambeno-poslovne, poslovno-stambene ili poslovne namene, potiče iz našeg razumevanja da se "umeće organizacije i formiranja urbane sredine" tiče urbane sredine kao "izgrađene i životne činjenice pojedinca, grupe i zajednice" (Ranko Radović). U toj propoziciji, "životna činjenica" nije retorička figura koja urbanističko projektovanje boji apstraktnim humanitetom, nego predstavlja ključnu kategoriju kojom se planiranje, projektovanje i izgradnja urbane sredine misli i čini kao javna, društvena i politička delatnost u pravcu unapređenja kvaliteta života u gradu.

Planiranje održivog razvoja grada na principu integracije građevinske i zelene infrastrukture predstavlja etički imperativ savremenog urbanističkog projektovanja koje se oslanja na angažovana znanja ekologije, sociologije i arhitekture u iznalaženju rešenja reintegracije prirode u izgrađeno okruženje. Naspram takve prakse, plan izgradnje višespratnice na predmetnoj parceli,

u delu grada koji je već decenijski ugrožen potpunom devastacijom zelenih površina, pokazuje da aktuelna praksa urbanističkog projektovanja u Novom Sadu nosi obeležje antisavremene i društveno neodgovorne prakse koja ignoriše zavisnost života grada od zelenih prostora, u ekološkom, socijalnom, kulturnom smislu.

Spontana "izgrađena i životna činjenica" je da je "Livadica" svakodnevno korišćena od strane građana, u spontanom aranžmanu nezavisno od grada kao i naknadnim zvaničnim privremenim privođenjem njene upotrebe u park za istrčavanje pasa. Oduzimanje ovog prostora bi za građane ali i sveukupnu živeću sredinu predstavljalo izgradnju "nežive i neživljive sredine" kojom su oni već okupirani sa svih strana.

Smatramo da u slučaju sudbine "Livadice", **ekspertiza pripada ljudima – pojedincima, grupama i zajednici** koji njen značaj osećaju kao svoju životnu činjenicu – a ne pojedincima ili grupama koji ovo parče zemlje/grada tretiraju kao gradsku investiciju – jednokratnu transakciju između grada i privatnog interesa, pod izgovorom ekonomskog razvoja grada i pod pokrićem ekspertize urbanističke i građevinske struke, koja za sobom ostavlja dugoročne devastirajuće posledice po kvalitet života ljudi.

Zbog svega navedenog, naš predlog je da se na predmetnoj parceli zadrži i unapredi zelena površina, odnosno da se gradsko građevinsko zemljište prenamenuje u javnu zelenu površinu. Za nas je zalaganje za očuvanje ove zelene površine zalaganje za grad po meri ljudi.

Javni skup "Ne damo Livadicu", Livadica, ugao ulica Kisačka i Jovana Subotića, 6. 5. 2018.

Akcija neposrednog učešća građana u ostvarivanju lokalne samouprave

ZAKLJUČAK ZBORA GRAĐANA

Nedavno, u oktobru prošle godine, na Detelinari, u Novom Sadu, u ulici Stevana Divnina Babe dogodio se prvi protest stanara zgrade kako bi se sprečila privatna firma "Kodar Energomontaža", podizvođač Telekom Srbije, da započne postavljanje telekomunikacione antene/bazne stanice na krov njihove zgrade. Komšije iz više razloga ne žele postavljanje ove antene, a pre svega zato jer im nije pružena mogućnost da odlučuju o njenom postavljanju. Samo jedna skupština stanara, od ukupno četiri ulaza i četiri skupštine stanara, potpisala je ugovor sa Telekomom bez odluka skupština ostala tri ulaza, iako zgradu čine stanari svih ulaza čiji je krov zajednička nedeljiva svojina o čijoj upotrebi treba da donose odluke svi stanari (danas su to isključivo vlasnici posebnih delova zgrade i podstanari koje ovi vlasnici ovlašćuju da donose odluke u skupštinama stambenih zajednica). Ovakav potez jedne skupštine stanara koja odlučuje isključivanjem ostalih je protivan Zakonu o stanovanju, starom i novom, i koji u ovom slučaju nije konsultovan od strane ni jednog od aktera ovog procesa, uključujući i organe lokalne samouprave koji su imali svoju ulogu u donošenju odluke i potpisivanju ugovora o postavljanju bazne stanice, ali i obavezu da poštuju i sprovode, između ostalih, i Zakon o stanovanju. No ono što takođe nije konsultovano jeste odluka i Zaključak zbora građana koji su stanari ove i okolnih ulica, zajedno sa našim lokalnim udruženjem organizovali dva puta, tokom aprila i maja 2017. godine, u mesnoj zajednici "Jugovićevo", i čijoj teritoriji ova zgrada i njeni stanari pripadaju, ali i isto tako i udruženja građana koja su podržala čitavu akciju. Zaključkom zbora građana stanari – *stanovnici mesne zajednice* – izjasnili su se da ne žele postavljanje bazne stanice jer im je uskraćeno *pravo odlučivanja o zajedničkoj nedeljivoj svojini* kojim, kako misle, štite i svoje pravo na zdravo i bezbedno okruženje. Iako bi Zaključak zbora građana trebalo da znači da je mesna zajednica stala iza svojih stanovnika i da podržava i uvažava njihove zahteve, efekat ovog instrumenta učešća građana u lokalnoj samoupravi je neizvestan, a u međuvremenu je došlo do promene vlasti u mesnoj zajednici (izabran je novi Savet mesne zajednice) i na njenom čelu je sada čovek koji je učestvovao u opstrukciji rada Zbora građana. Stanari su trenutno u sudskom postupku i u toku su procedure u kojima su i tuženi, i oni koji tuže druge. Lokalna samouprava je takvim ponašanjem

Protest građana u Stevana Divnina Babe, 31. 10. 2017.

partijskog članstva vladajuće koalicije u gradu obesnažena i obesmišljena, i to je danas društveni i politički ambijent u kome smo kao građani primorani da živimo. Ako su naši društveni odnosi posredovani *fakturama* i *tužbama*, i svako prepušten sebi i svojim snagama da se nosi sa daleko snažnijim silama i interesima iza kojih uvek stoji i vlast, čak i svojim nečinjenjem, onda je evidentno da nam je uskraćeno i pravo na lokalnu samoupravu, a koje je zagarantovano i ustavom, i zakonom koji uređuje neposredno učešće građana u upravljanju i odlučivanju o stvarima od opšteg i zajedničkog interesa. Liberalizam kao oblik upravljanja je danas opšteprihvaćen i međunarodno podržan sistem vladanja stanovništvom, a na periferiji takvog sistema je on banalan do komičnosti i nasilan do nakaznosti. Ali pošto nije u pitanju samo stilska figura – groteska – već i mehanizmi kojima se sprovodi ovo dobrovoljno ropstvo, a ovi su *represija* i *korupcija*, mi smo odlučni u nameri da se organizovano tome odupremo, i zbog toga sada govorimo o politici civilnog društva i udruženja građana u lokalnoj samoupravi. Mišljenja smo da se samo slobodnim udruživanjem možemo osloboditi klijentelističkog upravljanja i klanovske organizacije vlasti.

O ovom slučaju su pisali mediji (<http://vojvodjanskevesti.rs/pravo-na-odlucivanje-nije-garant/>) i o njemu će sigurno biti još reči. Ljudi iz Stevana Divnina Babe su ušli u sudski *spor* pošto je upravni izostao, a nažalost ni upravnog *postupka* nije bilo. Kao što rekosmo, to smo pokušali nadomestiti uključivanjem mesne zajednice u ovaj slučaj i tom prilikom smo pozvali sve nadležne organe uprave kao i samog operatera i njegove predstavnike da se sretnu

sa građanima i sa njima razgovaraju. Pokušali smo, dakle, da ostvarimo kontakt sa organima gradske uprave, da sa njima komuniciramo i predložimo rešenje za ovaj slučaj koji je, ponovimo, u svojoj suštini kršenje Zakona o stanovanju. Iako je lokalna samouprava zadužena za sprovođenje ovog zakona niko od nadležnih nije preduzeo radnje koje bi pre sudskog spora i privatnih tužbi i krivičnih prijava sprečile kršenje zakona i nepoštovanje prava građana, stanara, vlasnika stanova i, konačno, stanovnika teritorije nad kojom se i vrši vlast jedne lokalne samouprave. Zbog toga je naš problem u ovom tekstu odnos lokalne zajednice i institucija lokalne samouprave, što znači i mesne zajednice, prema problemu stanovanja i udruživanja građana s ciljem da organizovano ostvare i svoje pravo na lokalnu samoupravu.

ŠTA JE DANAS ZBOR GRAĐANA?

Zbor građana predstavlja *instituciju* ili organ mesne zajednice koji je, kao *oblik neposrednog odlučivanja građana u ostvarivanju lokalne samouprave*, ustanovljen Zakonom o lokalnoj samoupravi a uređen statutima gradova i mesnih zajednica, pa tako i Grada Novog Sada i njegovih mesnih zajednica. Prema tome, i stanovnicima mesne zajednice "Jugovićevo" je zakonom omogućeno da sazivaju zborove građana i, pošto sakupe 30 potpisa potrebnih za inicijativu za njihovo sazivanje, ostvariće prvi uslov njegovog održavanja prema statutu ove mesne zajednice. A ukoliko se na sazvan zbor odazove najmanje 50 učesnika – stanovnika mesne zajednice – Zbor građana će, prema statutu ove, ali i mnogih drugih mesnih zajednica, biti i održan. Građani su tako i učinili: uredno

► su ispoštovali proceduru i pojavili se na sazvan zbor građana čak i preko potrebnog broja. Postavljanje bazne stanice u komšiluku očigledno nije bilo samo stvar jedne zgrade u ulici Stevana Divnina Babe.

Međutim, iako je Zbor građana organizovan u skladu sa statutom ove mesne zajednice, odbornik Srpske napredne stranke – koji je na njega došao iz Rumenke i, naravno, ne sam već u društvu svojih stranačkih kolega, među kojima se našao i odbornik sa Detelinare, koji se međutim ni rečju nije oglašio, već je u opstrukciji zbora učestvovao ćutke – proglasio je ovaj, ponovimo, regularno sazvan i održan Zbor građana, običnim sastankom. Optuživši usput naše udruženje za politikanstvo (jer je navodno naša zadnja namera da se kandidujemo za izbore za Savet mesne zajednice) pokušao je da raskrinka našu ulogu u ovoj akciji, dodavši da koristimo muku ljudi za svoje partikularne interese. On je doduše upotrebio sintagmu “privatni interesi”, ali smo se, računam, dobro razumeli. I to je takođe važno, dakle simptomalno mesto na koje nailazimo kada god pokušavamo nešto da uradimo u relaciji sa državom. Njena perspektiva nije perspektiva ljudi niti je njena politika politika na strani ljudi. Sve što čovek koji se pokorava partijskoj disciplini, partiji koja ljudima vlada klijentelističkom zavisnošću i rukovođenoj najčešće suprotstavljenim klanovskim interesima, može čuti, jeste glas koji zvuči kao glas opozicione, a u Srbiji to znači i neprijateljske partije. Ljudi se dakle partijski organizuju, pa stoga i partijski misle – sa svim problemima i protivrečnostima koje takvo, dobrovoljno pokoravanje podrazumeva. U tome se ogleda ono što smo gore nazvali represijom: Represija ne znači samo metod terora koje Jedan/Jedno koristi za suzbijanje opozicije. Ona označava stanje stvari koje onemogućuje subjektima čak i da misle da su ujedinjeni kako bi odbranili opšti interes. Represija je temelj zajednice i ta zajednica isključuje civilno društvo.¹ (Ovo su reči jednog egipatskog psihijatra, koje je napisao misleći situaciju koja je našoj veoma slična, ako ne i ista, ali o tome ćemo možda drugom prilikom.)

Kako god, istog trenutka smo se organizovali i sakupili potpise za sazivanje novog Zbora građana na licu mesta i odmah sročeni zahtev uručili referentu mesne zajednice. Uprkos opstrukciji ljudi iz vladajuće stranke, koja većinski upravlja ne samo ovom mesnom zajednicom, već gotovo svim mesnim zajednicama u gradu, novi zbor je sazvan, održan, i građani su ipak *izglasali* da ne žele baznu stanicu na svom krovu, niti u svom komšilu-

Ponovljeni Zbor građana, MZ Jugovićevo, 9. 5. 2017.

ku, a mesna zajednica je potpisivanjem zaključka stala iza odluke svojih građana. Međutim, i pored ovakve odluke zborna, narednih meseci je rastao pritisak da se bazna stanica postavi, iako procedura njenog postavljanja nije bila u skladu sa Zakonom o stanovanju niti sada sa odlukom građana mesne zajednice, odnosno *zaključkom* Zbora građana i same mesne zajednice. U međuvremenu novoizabrani predsednik Saveta mesne zajednice neformalno izjavljuje da odluka zbora građana nema nikakvog uticaja i da mesna zajednica nema ništa sa potpisivanjem spornog ugovora sa operaterom i procedurama za postavljanje bazne stanice, iako itekako ima veze sa njim, pošto je i on bio jedan od odbornikovih saučesnika u opstrukciji Zbora građana.

Nakon ovakvog odgovora vlasti na građansko pravo na samoupravu, ostalo je jasno da ljudi, pored tužbe na koju su od početka pozivani od strane drugih aktera u ovom procesu kao jedinom potencijalno učinkovitom putu rešavanja problema, konačno moraju postaviti *političko pitanje* i uputiti ga javno gradskoj upravi, sa zahtevom da se ona i oni koji vladaju uz pomoć nje, izjasne o (ne)poštovanju institucija sopstvenih organa uprave. I složićemo se sa građanima, moramo postaviti pitanje snage (ili slabosti) i dometa *zaključka* zbora građana, kao jednog od načina neposrednog učešća građana u lokalnoj samoupravi.

Iako smo se uverili da je lokalna samouprava, kao pravo, uskraćena građanima i da je isključivo partijskom politikom ovaj instrument lokalne samouprave obesmišljen – i da je tek tako moguće Zbor građana proglašavati nevažećim – dominacija partijske vlasti nad organima upravljanja nije naša sudbina. Pravo na neposredno učešće građana u upravljanju, kao i pravo na organizovanje i odlučivanje po pitanjima od javnog i zajedničkog interesa u lokalnoj zajednici još uvek je zagarantovano Ustavom i zakonima ove države, a da bi se ono ostvarilo i ostvarivanjem očuvalo, potrebno je jedno razdvajanje.

Razdvajanje koje je ovde potrebno je ono koje je oštro razdvajanje politike koja je na strani slobodnih i organizovanih građana od partijske politike države. Ova poslednja direktno ugrožava svako pravo ljudi na samoorganizovanje i neposredno učešće u odlučivanju u lokalnim zajednicama jer je iz njene perspektive svaki pokušaj građana da autonomno učestvuju u procedurama zadovoljenja svojih autentičnih potreba viđen kao izdaja. Ako su slobodni duhovi jedni drugima najzahvalniji, kao što je to napisao Spinoza u svojoj *Etici*, da li se i dobrovoljno pokoreni jedni drugima zahvaljuju? Dobrovoljno ropstvo je problem koji opterećuje naše društvo i politiku u njemu, a na slobodnima je da pozovu ljude da se od takvih pretpostavki distanciraju i naprave prostor za afirmaciju autonomnog samoorganizovanja ljudi izvan državne i partijske politike koja tendenciozno ostaje gluva na bilo koji pokušaj ljudi da se organizuju *van izbornih procedura i stranačkog nadmetanja*.

ŠTA JE DANAS UČEŠĆE GRAĐANA U LOKALNOJ SAMOUPRAVI?

I ovo nije prvi slučaj u kome ljude, i nas kao udružene građane, pozivaju na izbornu nadmetanje. Treba zato podsetiti da mesne zajednice odavno nemaju skupštine, već isključivo savete, čiji članovi se biraju neposrednim glasanjem birača na teritoriji mesne zajednice. Skupštinu mesne zajednice naravno nije zamenila, niti može da zameni skupština opštine, i izborna partijska politika bi trebalo da je otišla sa terena mesnih zajednica zajedno sa nestankom skupština kao načina da se na partijsku mobilizaciju odgovori (ne i suprotstavi – jer država je ta koja se suprotstavlja i deli ljude, i u tome joj pomažu mnogi, čak i pod izgovorom stručnosti u razumevanju društva i politike) teritorijalnim organizovanjem ljudi u lokalnoj zajednici. U vreme socijalizma, dakle do famoznih devedesetih, u takozvanom jednopartijskom sistemu, u skupštinama opština su se mogli sresti ljudi koji

¹ Moustafa Safouan, *Political authority in the Middle East*.

su u klupama bili po različitim “svojstvi- ma”, a ne samo po “svojstvu” partijske pripadnosti. Partija, tada jedina, bila je u skupštinskim klupama samo kao članica jednog *veća*, društveno-političkog veća, a pored delegata ovog veća mogli su sedeti i delegati drugih veća, pa tako i *veća me- snih zajednica*. Ovaj sistem je nestao – a zapravo politički je srušen i pre no što je ekonomska metafizika preuzela vodeću interpretativnu ulogu društvenog procesa koji skoro više niko ne naziva tranzicijom.

I upravo zbog toga ne bi trebalo da se izborna logika koristi kao izvor argumen- nata na nivou mesne zajednice, jer me- sna zajednica nema svoju skupštinu koja bi mogla javno i putem rasprave doći do predloga kandidata za savete mesnih za- jednica, a o čijoj autonomiji danas trubi svaki cinik iz vlasti i uprave, tvrdeći da se drži zakona. A kako se danas dolazi do imena kandidata? Skupština bi danas bila mesto na kome bismo bar mogli upoznati kandidate, ako ih već ne očekujemo na uli- ci i u društvenim aktivnostima u lokalnoj zajednici. Jer, evo, gde da sretne današ- njeg predsednika mesne zajednice pre no što za njega zaokružimo broj pod kojim se krije kao kandidat za savet? Naravno, i ovde se može postaviti pitanje kako bi- smo mogli saznati za kandidate za takvu skupštinu, mada bi i to bilo drugačije i bo- lje rešeno da skupština mesne zajednice uopšte i postoji. Jer, u tom slučaju, radi- lo bi se o mnoštvu ljudi koje bismo imali prilike da vidimo već na prvom zadatku

– a to bi bio izbor članova saveta koji će upravljati mesnom zajednicom i izvršavati odluke njene skupštine.

Prema tome, bez skupštine je potpu- no jasno da ne postoji način donošenja odluka koje bi savet morao i trebalo da izvršava, pa se postavlja pitanje čije su to odluke ako nisu skupštine mesne zajed- nice? Da li je to onda zbor građana? Da li je on tu da zauzme upražnjeno mesto, barem u senci zakonodavne vlasti, i u či- jem hladu biva sve hladnije bez ljudi koji slobodno pitaju i zahtevaju javnost rada svojih predstavnika?

Na kraju i dalje ostaje pitanje da li građani na vlast i većinsku partiju u njoj, kao i na opoziciju, treba da gledaju kao na jedini način političkog organizovanja? Sigurno ne. Mi delimo mišljenje sa oni- ma, danas ponovo malobrojnima i izvan modnih tokova, koji kažu da je politika uvek na strani ljudi, i da je ima samo kada sa organizuju i odlučno zahtevaju učešće onih koji su izvan računa, i dodajemo: u svim značenjima reči računica, koja je drugi oslonac dobrovoljnog ropstva o kome ovde govorimo. Koprucija je, kao i rekuperacija, stvar ljudi a ne ideja. I naravno, otežavajući momenat je kon- stanta: država će nastaviti da nudi vlast, i zato njenu optužbu za našu opozicionu nameru treba tumačiti kao jedan od na- čina da se ljudi pozovu u red za vladanje kako bi sačekali svoju priliku da zagospodare drugima nakon zasluženog rada na svojoj pokornosti.

ZAKLJUČAK O ZAKLJUČKU

I šta je danas Zaključak zbora građana? Pravno sredstvo, sredstvo upravljanja ili mnjenje o kome se raspituju naručena stranačka istraživanja kako bi se ljudima manipuliralo i kada mu se u nečemu mo- ra udovoljiti? I to je danas drugačije: bez visokog preduzetničkog i marketinškog stila, sa kojim smo zakoračili u dvadeset prvi vek i kojim su zaplivala političke elite nakon “Petog oktobra”, danas se upravlja ucenama i korupcijom koja dominira u svim našim odnosima, i doživljena je kao racionalnost i odgovorno ponašanje. Da- našnja situacija je dakle potpuno nemisliva iz perspektive očekivanja tog vremena, pa je i ekonomski bilans – saldo računanja i računice – neočekivano drugačiji. Prema našem mišljenju, narod je konačno na vla- sti. Naseo je, i došao na vlast. Pristao je na vlast i to je današnji saldo dobrovoljnog ropstva, čijoj problematizaciji posveću- jemo ovaj tekst u znak poštovanja slobode koja je i na strani ropstva. Zaključak zbora građana nema nikakvu moć ukoliko očekujemo interes vlasti da ga uvaži kao mišljenje. Zaključak će uvek biti mišlje- nje države ukoliko nije na strani ljudi koji odolevaju iskušenju vlasti kao poslednjem uporištu pokoravanja i ropstva. Zaklju- čak je pak zaključak slobodnog mišljenja, ukoliko ga misle slobodno organizovani i udruženi ljudi.

Zoran Gajić

IMPRESUM

Naslov: **BILTEN STANAR**

Broj 6, godina izdanja: proleće–leto 2018.

IZDAVAČ:

Grupa za konceptualnu politiku
Pariske komune 42, Novi Sad
tel: +381 (0)21 6333 013
konceptualnapolitika@gmail.com
www.gkp.org.rs
www.detelinara.org

UREDNICI:

Ozren Lazić, Savo Romčević

REDAKCIJA I SARADNICI:

Petar Atanacković, Vesna Bagaš, Branka Ćurčić, Danilo Ćurčić, Rastislav Dinić, Zoran Gajić, Zdenka Kovačević, Marko Jakovljević, Brane Kozarčić, Hana Kukučka, Velibor Kuzmanović, Sylvain Lazarus, Ozren Lazić, Aleksandar Ljiljak, Maja Mrkić, Ljubinka Buba Pejčić, Saša Petrović, Borislav Prodanović, Ružica Radulović, Savo Romčević, Slobodan Stošić, Dalibor Stupar, Lazar Šupica, Dobrica Veselinović, Noa Treister, Omladinski centar CK13, Grupa za konceptualnu politiku.

GRAFIČKO OBLIKOVANJE:

Sputnjik&GKP

ŠTAMPA:

Forum/Magyar Szo, Novi Sad

TIRAŽ: 25.000

CIP - Katalogizacija
ISSN 2406-1530
COBISS.SR-ID 291479559

Distribucija biltena se realizuje uz podršku Univerexporta, Omladinskog centra CK13, mreže organizacija u Srbiji i svih stanara i komšija koji učestvuju u projektu.

Bilten STANAR se publikuje u okviru projekta Lokalne politike i urbana samouprava, koji je posvećen motivisanju građana za uključivanje u procese upravljanja, odlučivanja i udruživanja u lokalnim i mesnim zajednicama.

Projekat realizuje Grupa za konceptualnu politiku iz Novog Sada, uz podršku Fondacije za otvoreno društvo, Srbija.

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Mesto na kome se okupljamo kao stanari i stanovnici mesnih zajednica u uslovima koje novi Zakon o stanovanju postavlja pred skupštine stanara

svakog petka
od 15 – 18h

MESNI FORUM

u prostorijama
GRUPE ZA KONCEPTUALNU POLITIKU
PARISKE KOMUNE 42 (lokal u prizemlju)

Šta nam nedostaje da bismo razumeli situaciju koju je uveo novi Zakon o stanovanju? Koja su naša prava i obaveze? Da li se moć stanara da odlučuju o životu u svojim zgradama povećava ili umanjuje? Kojim sredstvima se namerava ovaj Zakon učiniti održivim? Kakve su finansijske mogućnosti pred građanima da odgovore na obaveze koje donosi privatno vlasništvo nad stanovima? Koja je uloga lokalne samouprave u sprovođenju ovog Zakona?

MESNI FORUM je pokrenulo udruženje građana **Grupa za konceptualnu politiku** koje su 2011. godine osnovali bivši predsednici skupština stanara, kako bi organizovano radili na rešavanju problema vezanih za održivost stanovanja u Novom Sadu. Od tada deluje u mesnim zajednicama i nastoji da otvori prostor za učešće građana u njihovom radu. Mesni forum je deo projekta „Lokalne politike i urbana samouprava“ koji se realizuje uz podršku Fondacije za otvoreno društvo, Srbija.

www.gkp.org.rs